

Boordtabel van de kmo's en zelfstandige ondernemers

De opdracht van de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie bestaat erin om de voorwaarden te scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. Met deze missie in gedachten publiceert de Algemene Directie voor het K.M.O.- beleid haar eerste uitgave van de “Boordtabel van de kmo’s en zelfstandige ondernemers”. De voornaamste doelstelling is het schetsen van een stand van zaken over de wereld van de kmo’s en de zelfstandige ondernemers, twee belangrijke economische actoren, en dit aan de hand van een reeks van kernindicatoren.

Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel
Ondernemingsnr.: 0314.595.348
<http://economie.fgov.be>

tel. 0800 120 33

 facebook.com/FODEconomie

 [@FODEconomie](https://twitter.com/FODEconomie)

 youtube.com/user/FODEconomie

 linkedin.com/company/fod-economie

Verantwoordelijke uitgever: Jean-Marc Delporte
Voorzitter van het Directiecomité
Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel

Wettelijk depot: D/2017/2295/04

0288-16

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Voorwoord

De opdracht van de FOD Economie bestaat erin de voorwaarden te scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt. Wie evenwichtige markt zegt, zegt ook bijzondere aandacht voor de marktspe- lers die het meest kwetsbaar zijn wegens hun plaats in de waardeketen en hun kleine omvang.

In een voortdurend veranderende nationale en internationale economische context moeten de zelfstandige ondernemers en de kmo's opboksen tegen grote en multina- tionale ondernemingen. Ze moeten concurreren met ongelijke wapens en kunnen niet genieten van schaalvoordelen. Dat vergemakkelijkt niet bepaald hun groei en ontwik- keling.

Daarom heeft de FOD Economie van het "denk eerst klein"-principe een van zijn stra- tegische doelstellingen gemaakt. Dit principe inspireert voortdurend de inspanningen van de FOD om het zelfstandige ondernemerschap te ondersteunen en er de rand- voorwaarden voor te scheppen. Het zelfstandige ondernemerschap is immers een bron van economische groei en van banen.

Om effectieve flankerende maatregelen voor de goederen- en dienstenmarkt te kun- nen nemen, moeten we deze markt eerst heel goed leren kennen, zijn gezondheid in de gaten houden evenals de concurrentiepositie van de verschillende marktspelers en bedrijfstakken. De FOD Economie nu, maakt die markt transparanter. Daarvoor zet hij diensten in zoals het Prijzenobservatorium en het Kmo-observatorium. Met behulp van betrouwbare, relevante en professionele statistieken observeren en analyseren deze objectieve diensten de verschillende marktspelers.

Met deze Boordtabel van de kmo's en zelfstandige ondernemers van de Algemene Directie K.M.O.-beleid, voegt de FOD Economie een nieuw instrument toe aan zijn ar- senaal. Het moet uitgroeien tot het referentie-instrument voor de regering voor de kennis over de kmo's en de zelfstandige ondernemers.

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting	7
De kmo-demografie	7
De demografie van de zelfstandige ondernemers	8
Het vrouwelijke ondernemerschap	8
Kernvariabelen	9
Benchmark	10
1. Context en doelstellingen	13
2. Methode	15
2.1. Het concept “kmo”	15
2.2. Het begrip “ondernemer”	17
2.3. De statistische bronnen	18
3. De vijf modules van de Boordtabel	21
3.1. De kmo-demografie	21
3.1.1. Aantal btw-plichtige kmo's, volgens activiteit, omzet en rechtsvorm	21
3.1.2. Aantal oprichtingen, oprichtings-en stopzettingsgraad en turbulentie	25
3.1.3. Aantal faillissementen, de drie kwetsbaarste sectoren en de faillissementsgraad volgens het aantal loontrekkenden	28
3.2. Demografie van de zelfstandige ondernemers	32
3.2.1. Om dit te onderzoeken vertrekken we vanuit de administratieve gegevensbank van het RSVZ	32
3.2.2. Toenemend aantal starters en stopzetters, stromen van nieuwe zelfstandigen volgens hun statuut	36
3.2.3. De sociale bijdragen	37

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

3.3. Het vrouwelijke ondernemerschap.....	41
3.3.1. De vrouwen op de arbeidsmarkt.....	41
3.3.2. Vrouwen en het statuut van zelfstandige.....	42
3.3.3. De vrouwen in een aantal vrije beroepsinstituten.....	48
3.4. Kernvariabelen.....	52
3.4.1. Tewerkstelling en omzet.....	52
3.4.2. Financiering (aanbod).....	55
3.4.3. Financiering (vraag) en internationalisering.....	60
3.5. Benchmark.....	63
3.5.1. Benchmark via de Small Business Act Fact Sheets.....	63
3.5.2. Benchmark via kwalitatieve gegevens van de Global Entrepreneurship Monitor.....	64
4. Alle boordtabellen samen.....	71
Lijst van afkortingen.....	75
Lijst van grafieken.....	76
Lijst van tabellen.....	78

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Samenvatting

Volgens de btw-gegevens telde België 869.662 ondernemingen in 2015, waarvan 863.165 met minder dan 50 werknemers (of 99,3 % van het totale aantal ondernemingen). En volgens de gegevens van het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ) waren er 968.122 zelfstandigen en 67.347 helpers.

Om de ontwikkeling en de groei van de kmo's en de zelfstandige ondernemers te stimuleren, is het van essentieel belang over een instrument te beschikken dat die ontwikkeling beschrijft. Deze Boordtabel van vijf modules analyseert een groot aantal sleutelindicatoren.

Meer dan ooit moeten we ons zorgen maken om de economische groei. De ondernemingshoofden en de zelfstandigen zijn daarin essentiële actoren. Ze creëren niet alleen waarde en jobs; ze zijn ook een drijvende kracht achter innovatie.

Verscheidene instellingen houden administratieve cijfers bij over de ondernemingen en de zelfstandigen. De jaarrekeningen bij de Nationale Bank van België, de tewerkstelling bij de Rijksdienst voor de Sociale Zekerheid (RSZ) en de btw-gegevens van de FOD Financiën bevatten veel details over het bedrijfsleven. De Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie maakt gebruik van deze bronnen en maakt daarmee statistieken over de btw-plichtige bedrijven.

Voor de module "kmo-demografie" gebruiken we geanonimiseerde en geaggregeerde statistieken van de Algemene Directie Statistiek. De gegevens in de module "demografie van de zelfstandige ondernemers" komen van het RSVZ.

De kmo-demografie

Het eerste hoofdstuk beschrijft de ontwikkeling van het aantal en de sectorale verdeling van de kmo's alsmede de rechtsvormen van alle ondernemingen.

Het aantal btw-plichtige kmo's kwam in 2014 en 2015 uit op respectievelijk 843.017 en 863.165 eenheden. Sinds 2008 stelt meer dan 75 % van de kmo's geen werknemers tewerk.

Per activiteitsgebied behoorde in 2015 meer dan 50 % van de kmo's tot de sectoren van "groot- en detailhandel, reparatie van auto's en motorfietsen", "gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten" en "bouwnijverheid". Ongeacht de grootte geven de meeste ondernemingen de voorkeur aan de rechtsvorm "natuurlijke persoon". Hij is van 2008 tot 2014 gemiddeld goed voor 47 % van het aantal bedrijven.

In 2015 gingen 9.728 kmo's failliet. De ondernemingen die tot 4 werknemers in dienst hebben zijn het zwaarst getroffen door een faillissement. Maar het aantal faillissementen daalde in 2014 en 2015 met 9 % ten opzichte van de voorgaande jaren. De drie kwetsbaarste bedrijfstakken, in afnemende volgorde, zijn de "groot- en kleinhandel, herstelling van voertuigen en motorfietsen", het hotel- en restaurantbedrijf en tenslotte de bouwsector. De concurrentie is er immers hevig en het gaat vooral over bedrijven van natuurlijke personen.

De demografie van de zelfstandige ondernemers

In dit hoofdstuk beschrijven we de bewegingen onder de populatie van de zelfstandige ondernemers, volgens bedrijfssector, leeftijd en aard van de activiteit.

Het aantal zelfstandigen steeg tussen 2007 en 2015, namelijk van 817.491 naar 968.122. Het gaat hier over bestuurders van vennootschappen en andere zelfstandige natuurlijke personen. In 2015 waren er namelijk 297.435 bestuurders van vennootschappen (30,7 %) en 670.687 andere zelfstandige natuurlijke personen (69,3 %).

In hetzelfde jaar beoefende 66,94 % de zelfstandige activiteit in hoofdberoep, 23,67 % in bijberoep en 9,40 % na pensioen. Tegenover 2008 waren er in 2015 ook meer beoefenaars van een vrij en intellectueel beroep. Ze zijn immers minder conjunctuurgevoelig. De leeftijdsgroep "55+" is sinds 2010 gemiddeld het sterkst gestegen (22 %).

In 2015 waren er 94.824 startende zelfstandigen, wat 6,7 % meer is dan het jaar voordien. Ook in 2015 waren er 44.850 personen die hun zelfstandige activiteit stopzetten, en dat waren er 11,2 % minder dan in 2014.

Het ging in 2015 blijkbaar goed met het zelfstandige ondernemerschap. Het aantal vrijstellingen van sociale bijdragen verminderde en het totaal van de geïnde bijdragen nam toe.

De conjunctuurgegevens bevestigen de positieve trend. In het tweede trimester van 2016 telden we 1.015.505 zelfstandigen en helpers.

Het vrouwelijke ondernemerschap

We volgen de ontwikkeling van het vrouwelijke ondernemerschap aan de hand van de RSVZ-gegevens en deze van de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie.

De analyse van de deelname van de vrouwen aan de arbeidsmarkt in de periode 2007-2015 toont duidelijk en in het algemeen aan dat het aandeel van de vrouwen op de arbeidsmarkt toeneemt.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

In 2014 en 2015 was 33 % van de zelfstandigen een vrouw. Over de periode 2007-2015 was het jaarlijkse stijgingspercentage van het aantal zelfstandige vrouwen groter dan dat van de mannen. Het gaat hier over een inhaalbeweging. Het aantal zelfstandige vrouwen is traditioneel immers laag.

In 2015 waren de vrouwen vooral aanwezig in de minder kapitaalsintensieve activiteiten uit de sectoren van de vrije en intellectuele beroepen (39,3 %), de handel (32,5 %) en de diensten (12,5 %). In hetzelfde jaar hebben de vrouwen meer activiteiten opgestart en stopgezet in de sector van de vrije en intellectuele beroepen dan in de andere bedrijfssectoren.

Het vrouwelijke ondernemerschap heeft nog een groeimarge want de ratio (het aandeel van de zelfstandige vrouwen tegenover de actieve vrouwelijke beroepsbevolking is kleiner dan die verhouding bij de zelfstandige mannen, terwijl de jaarlijkse toename van de actieve bevolking en deze van de werkende vrouwen groter is dan deze van de mannen.

Uit berekeningen van het Kmo-observatorium, op basis van RSVZ-gegevens, blijkt ook dat de vrouwen minder inkomen uit hun zelfstandige activiteit halen dan de mannen. In 2014 hadden 51,4 % van de vrouwen inderdaad een inkomen aangegeven van minder dan 7.500 euro. Bij de mannen was dat 36,8 %.

Het Kmo-observatorium verzamelt ook cijfers over de vrouwelijke aanwezigheid in ordes en beroepsinstellingen van vrije en intellectuele beroepen. Vier van de zes bedoelde organisaties die onder de bevoegdheid vallen van de afdeling "Reglementering" van de Algemene Directie K.M.O.-beleid, werden onderzocht, namelijk: de Psychologencommissie, het Instituut van Auto-experts (IAE), het Beroepsinstituut van Boekhouders en Fiscalisten (BIBF) en het Beroepsinstituut van Vastgoedmakelaars (BIV). Het blijkt dat gemiddeld 29 % van de leden van de bestuursorganen vrouwen zijn. Bij het BIV, het BIBF en het IAE komt het aantal vrouwelijke bestuursmandaten relatief overeen met hun aantallen leden en stagiairs.

Kernvariabelen

De hier bedoelde kernvariabelen worden afgeleid uit gegevens van de RSZ, de structurele statistieken van Eurostat en deze van de Centrale voor kredieten aan ondernemingen (CKO) van de Nationale Bank van België.

Op basis van de RSZ-gegevens kunnen we 2 ondernemingscategorieën onderscheiden:

- de zeer kleine ondernemingen (zko) (minder dan 10 arbeidsplaatsen) en
- de kleine ondernemingen (ko) (minder dan 50 arbeidsplaatsen).

In die ondernemingen is de tewerkstelling afgenomen tussen 2012 en 2014. Van 2014 tot 2015 bleef de tewerkstelling in de zeer kleine ondernemingen dalen, maar ze nam

toe in kleine ondernemingen, meer bepaald in de sector van het vervoer en de opslag. Globaal genomen was er in 2014 en 2015 een nettoaangroei van de arbeidsplaatsen.

De twee zwaargewichten onder de bedrijfssectoren op het gebied van de tewerkstelling blijven de sectoren “groot- en kleinhandel, de herstelling van autovoertuigen en motorfietsen” en het bouwbedrijf.

Volgens de structurele statistieken van Eurostat genereerde de sector “groot- en detailhandel, reparatie van auto’s en motorfietsen” in 2013 meer dan 40 % van de omzet van de hele privésector. De sector “overige diensten¹” was goed voor iets minder dan 20 % van deze omzet.

Bij het kredietaanbod zien we dat de kmo’s zich voor het overgrote deel wenden tot de banken. Deze blijven voor de kmo’s de eerste bron voor kredieten. Volgens berekeningen van het Kmo-observatorium beliep het aandeel uitstaande kredieten voor kmo’s ongeveer 76 % in 2014-2015. Bovendien bedroeg het totale uitstaande krediet voor niet-financiële ondernemingen 115 miljard euro in de vierde trimester van 2015 tegenover 112 miljard in de vierde trimester van 2014, een toename met 3,46 % in één jaar.

Volgens een studie uit 2014 over de kredietvraag, geven 36,9 % van de micro-ondernemingen en 56,3 % van de kmo’s aan dat ze minstens één kredietaanvraag bij een bank hadden ingediend. In de periode 2012-2014 is het aantal afgewezen kredietaanvragen voor kmo’s gestegen van 12,9 % naar 13,2 % en van 22,7 % naar 26,8 % voor de micro-ondernemingen.

Voor het aspect internationalisering zien we dat in 2012 zeven sectoren samen bijna 75 % van de totale goederenexport vertegenwoordigden. De “groothandel” neemt het grootste deel van de export en van de omzet van kmo’s voor zijn rekening.

Benchmark

Aan de hand van de cijfergegevens van de Europese Commissie voor de jaarlijkse technische fiches over de “Small Business Act”, kunnen we België vergelijken met Duitsland, Frankrijk, Nederland en de Europese Unie. De Europese Unie gebruikt een andere kmo-definitie dan deze die gebruikelijk is voor de FOD Economie: niet hoogstens 49 werknemers, maar 249 en met bovendien maximumbedragen voor omzet en balanstotaal.

1 De NACE- code “overige diensten” omvat: “vervoer en opslag”, “verschaffen van accommodatie en maaltijden”, “informatie en communicatie”, “exploitatie van en handel in onroerend goed”, “vrije beroepen en wetenschappelijke en ondersteunende diensten” en “administratieve en ondersteunende diensten”.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Volgens deze technische fiches is 99,8 % van de Belgische ondernemingen een kmo, en waren de kmo's in 2015 goed voor bijna 70 % van de tewerkstelling en 62,3 % van de toegevoegde waarde in de privésector. 94,2 % van die kmo's zijn micro-ondernemingen, wat bevestigt dat België een land van zeer kleine ondernemingen is. Voor het gewicht van de micro- en de kleine ondernemingen heeft België punten van overeenkomst met Nederland en Frankrijk. In 2015 was het relatieve aandeel van de Belgische kmo's in het totale aantal bedrijven gelijk aan het gemiddelde in de Europese Unie. Maar de aandelen in de tewerkstelling en in de toegevoegde waarde van de Belgische kmo's waren groter dan de gemiddelden van de Europese Unie. Van 2014 tot 2015 kende België een vrij hoog stijgingspercentage van het aantal kmo's (8,2 %). In Frankrijk, Nederland en Duitsland was dat respectievelijk 11,1 %, 8,4 % en 0,9 %.

De jaarlijkse enquêtes van de "Global Entrepreneurship Monitor" zijn dan weer bronnen van kwalitatieve gegevens waarmee landen kunnen worden vergeleken. De monitor gebruikt twee sleutelindicatoren, namelijk de TEA (de graad van ondernemerschap in een beginstadium) en de EBOR (aantal ondernemers op werkende bevolking). Deze indicatoren wijzen op een blijvende achterstand van België tegenover het Europese gemiddelde. In 2014 lagen de Belgische TEA en EBOR op 5,4 % en 3,5 %, tegen 7,8 % en 6,7 % gemiddeld in de Europese Unie. Volgens de recentste gegevens van Eurostat kent de Belgische marktgestuurde economie een zwak aandeel nieuwe niet-financiële ondernemingen. Het bedroeg 3,59 % in 2013 tegen 5,01 % in 2012. Tegelijkertijd is de Belgische stopzettingsgraad kleiner dan deze van de vier andere genoemde landen. In 2012 beliep hij 2,4 % tegenover 5,6 % in Frankrijk, 8,5 % in Duitsland, 9,2 % in Nederland en 10,8 % in het Verenigd Koninkrijk.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

1. Context en doelstellingen

Het idee van een Boordtabel van de kmo's en zelfstandige ondernemers bestaat al geruime tijd bij de drie diensten van het Kmo-observatorium ("Studies", "Data & Analyses" en "Internationaal Beleid").

We beogen twee doelstellingen:

- kernindicatoren ter beschikking stellen van alle betrokken natuurlijke personen en rechtspersonen, openbare diensten en gebruikers in brede zin, over het bedrijfsleven van kmo's en zelfstandige ondernemers. Het zijn momentopnames over de ontwikkelingen van het ondernemerschap in België en, indien mogelijk, in vergelijking met andere landen en het gemiddelde van de Europese Unie;
- een referentiekader maken voor kmo-beleidsvoorstellen op het federale niveau.

Daarvoor heeft de dienst "Data & Analyses" van het Kmo-observatorium eerst een aantal gelijkaardige gewestelijke, federale en internationale instrumenten onderzocht. Het bleek dat ze alle op een verschillende logica berusten. Ofwel gaan ze uit van enquêtes (kwalitatieve en kwantitatieve), ofwel van de verzameling van bestaande kwantitatieve informatie.

We vernoemen er enkele: de Barometers van UCM en van UNIZO, de Kmo-barometer van Deloitte Fiduciaire, "Panorama de l'évolution des PME" van KPMG, de conjunctuurenquêtes van de Nationale Bank van België, de Barometer van de Informatiemaatschappij van de FOD Economie, de Barometer van BpiFrance, en de Boordtabel van de OESO over de financiering van de kmo's en de ondernemers.

In plaats van het houden van enquêtes onder de kmo's en de zelfstandige ondernemers werd gekozen voor het verzamelen, verwerken en interpreteren van bestaande gegevens, en dit omwille van de principes "think small first", "only once" en de bestaande administratieve verplichtingen van de kmo's en de zelfstandige ondernemers.

In deze - de eerste - uitgave beschrijven en analyseren we hoofdzakelijk de jaarlijkse veranderingen van de sleutelindicatoren sinds 2007/2008, over de vijf volgende thema's:

- de kmo-demografie;
- de demografie van de zelfstandige ondernemers;
- het vrouwelijke ondernemerschap;
- de analyse van enkele kernvariabelen;
- de vergelijking tussen België en zijn drie grootste handelspartners Duitsland, Frankrijk en Nederland, en voor zover de gegevens het toelaten, met het Verenigd Koninkrijk en het gemiddelde van de lidstaten van de Europese Unie.

De Boordtabel verschijnt jaarlijks, aangezien de meeste cijfers ook jaarlijks beschikbaar komen.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

2. Methode

2.1. Het concept "kmo"

Er bestaat geen unieke definitie van "kmo", noch een bepalend criterium voor de status van kmo. In de 28 lidstaten van de Europese Unie zijn verschillende definities gangbaar.

Volgens de aanbeveling [2003/361/EG](#) van 6 mei 2003 van de Europese Commissie zijn er drie bepalende elementen:

- het aantal werknemers,
- de jaaromzet of
- het balanstotaal.

Volgens de aanbeveling bestaan er drie onderscheiden categorieën van ondernemingen. Ze staan in tabel 1.

Tabel 1. Definitie van kleine en middelgrote onderneming (kmo)

Categorie	Aantal werknemers	Omzet		Balanstotaal
micro-onderneming	< 10	≤ 2 miljoen euro	OF	≤ 2 miljoen euro
kleine onderneming	< 50	≤ 10 miljoen euro		≤ 10 miljoen euro
middelgrote onderneming	< 250	≤ 50 miljoen euro		≤ 43 miljoen euro

Bron: Europese Commissie.

Volgens de Europese Commissie zijn kmo's ondernemingen die minder dan 250 personen tewerkstellen en die ofwel een jaaromzet hebben die niet groter is dan 50 miljoen euro, ofwel een balanstotaal van niet meer dan 43 miljoen euro.

Ieder land kan de nationale kmo-definities volgens eigen behoeften aanpassen. Vaak houden ze rekening met parameters en overwegingen van economische, financiële, sociale en politieke aard. Het is dus niet zo eenvoudig om de kmo-definities in de verschillende landen te harmoniseren. De praktijk verschilt ook doordat de doelstellingen verschillen. Zo gebruiken banken en financiële instellingen voor hun verzameling van gegevens over kredietverlening dan weer andere definities dan deze van de nationale statistieken.

In België gebruiken de verschillende instellingen uiteenlopende definities.

De FOD Economie gaat af op het aantal werknemers en kent de volgende kmo-types:

- de micro-onderneming of de zeer kleine onderneming (zko): minder dan 10 werknemers;
- de kleine onderneming (ko): tussen 10 en 49 werknemers.

We moeten hieraan toevoegen dat de statistieken van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) en van de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie over de tewerkstelling in de Belgische ondernemingen, meer gedetailleerde ondernemings-groottes vermelden.

De Nationale Bank van België (NBB) gebruikt voor de ondernemingen ook grootte-criteria en tot en met de jaarrekeningen die voor 1 januari 2016 waren begonnen onderscheidde de NBB twee groepen: de kleine en de grote ondernemingen. De grootte van de onderneming is bepalend voor het te gebruiken schema van de neer te leggen jaarrekeningen.

Volgens de NBB was een onderneming klein als ze in de twee laatste afgesloten boek-jaren niet meer dan een van volgende maxima overschreed :

- jaargemiddelde van het aantal werknemers: 50;
- omzet (excl. btw): 7.300.000 euro;
- balanstotaal: 3.650.000 euro;

tenzij het jaargemiddelde van het aantal werknemers groter was dan 100. In alle andere gevallen werd de onderneming als “groot” beschouwd.

Ingevolge de wet van 18 december 2015 tot omzetting van Richtlijn 2013/34/EU, gebruikt de NBB voortaan, voor de boekjaren die beginnen vanaf 1 januari 2016, 3 categorieën: microvennootschap², kleine vennootschap³ en grote vennootschap.

2 Microvennootschappen zijn kleine vennootschappen met rechtspersoonlijkheid die op datum van de jaarafsluiting geen dochtervennootschap of moedervennootschap zijn en die niet meer dan een van de volgende criteria overschrijden: jaargemiddelde van het personeelsbestand: 10, jaaromzet, exclusief de btw: 700.000 euro, balanstotaal: 350.000 euro.

3 Kleine vennootschappen zijn vennootschappen met rechtspersoonlijkheid die op de balansdatum van het laatst afgesloten boekjaar niet meer dan een van de volgende criteria overschrijden: jaargemiddelde van het personeelsbestand: 50, jaaromzet, exclusief de btw: 9.000.000 euro, balanstotaal: 4.500.000 euro.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Het "denk eerst klein"-principe indachtig, verlicht de genoemde wet (BS van 30 december 2015) de administratieve lasten van de kmo's met behoud van de verplichte jaarlijkse bekendmaking van de jaarrekeningen.

De Centrale voor kredieten aan ondernemingen (CKO) registreert de kredieten aan rechtspersonen (vennootschappen) en aan natuurlijke personen. Maar haar webstek vermeldt alleen de gegevens over het uitstaande krediet van niet-financiële instellingen.

De gegevens worden verdeeld volgens de grootte van de onderneming (klein, middelgroot, groot) en volgens de looptijd (zeer korte, korte en lange termijn). De ondernemingen zijn kleine ondernemingen als ze een jaarrekening volgens het verkorte schema neerleggen. Die ondernemingen beantwoorden aan de hierboven vermelde criteria en zijn niet beursgenoteerd. Indien ze het wensen kunnen ze het verkorte schema gebruiken. De ondernemingen die een volledig schema hebben neergelegd zijn groot of middelgroot naargelang hun jaaromzet hoger of niet hoger is dan 37,2 miljoen euro gedurende twee opeenvolgende boekjaren. De beursgenoteerde ondernemingen moeten het volledige schema gebruiken ongeacht of ze groot of klein zijn volgens de bovenvermelde criteria.

In iedere module gebruiken we de kmo-definitie van de gegevensbron. Dit kan natuurlijk voor gevolg hebben dat de gegevens niet helemaal overeenstemmen.

2.2. Het begrip "ondernemer"

Over het algemeen wordt een zelfstandige beschouwd als een ondernemer die tegelijk werknemer en eigenaar is van de onderneming, maar zonder ermee verbonden te zijn met een arbeidsovereenkomst. Hij of zij kan een onderneming oprichten als natuurlijke persoon of onder de vorm van een vennootschap.

In 2008 heeft de Europese Commissie een ondernemer gedefinieerd als een man of vrouw die een onderneming opricht waarvan hij of zij de meerderheid van het kapitaal bezit en die deelneemt aan de besluitvorming, de risico's en het dagelijkse bestuur.

Het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ) gebruikt in zijn statistieken de termen zelfstandige en helper. De zelfstandige is dan de persoon die een beroepsactiviteit uitoefent zonder daarvoor gebonden te zijn door een arbeidsovereenkomst. De helper is hij of zij die anders dan met een arbeidsovereenkomst de zelfstandige in diens beroepsuitoefening bijstaat of vervangt. Ze vallen beiden onder het statuut der zelfstandigen en moeten aan het RSVZ sociale bijdragen betalen.

Op basis van de essentiële elementen van de voorgaande paragrafen, beschouwt het Kmo-observatorium als ondernemingshoofd, de persoon die een economische ac-

tiviteit begint, ontwikkelt, overneemt of herstart, met het oog op waardecreatie met nieuwe goederen, diensten, procedés of afzetmarkten.

De meeste ondernemers zijn mannen, maar we stellen toch vast dat de vrouwen nu vaker de stap naar het zelfstandige ondernemerschap zetten en een eigen bedrijf op-richten.

2.3. De statistische bronnen

In deze Boordtabel van de kmo's en zelfstandige ondernemers heeft de dienst Data-analyses van het Kmo-observatorium gegevens verzameld en samengesteld die grotendeels komen uit officiële bronnen van overheidsdiensten. Er zijn nog andere kanalen en organisaties, namelijk privaatrechtelijke, die over relevante statistische informatie beschikken waarmee de Boordtabel kan worden verrijkt. Ze kunnen als bijkomende informatie worden gebruikt (auditkantoren, beroepsorganisaties, ...).

Voor deze boordtabel gebruikten we volgende bronnen:

- het gegevensbestand van de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie, over de btw-plichtige ondernemingen. Deze officiële gegevens zijn einde september van het volgende jaar online beschikbaar;
- het gegevensbestand van het RSVZ over het aantal onderworpen zelfstandigen en helpers. Het RSVZ stelt de gegevens over de natuurlijke personen en de bestuurders van vennootschappen online beschikbaar, respectievelijk in juli en in oktober van het volgende jaar;
- het gegevensbestand van Eurostat over de structurele ondernemingen en enquêtes, binnen een aantal activiteitensectoren volgens NACE rev.2⁴, met name de verwerkende nijverheid en verhandelbare diensten, de herstelling van computers, persoonlijke en huishoudelijke diensten, uitgezonderd de verzekeringen en de financiële diensten. Deze statistieken worden ongeveer 21 maanden volgend op het betrokken jaar gepubliceerd. De meest recente cijfers gaan over 2013 en werden in oktober 2015 bekendgemaakt.
- het gegevensbestand van de RSZ en van de FOD Sociale Zekerheid. De statistieken van de RSZ over de tewerkstelling in de privésector van de 2e semester van bij voorbeeld het jaar t, worden online gezet in de 2e semester van het jaar t+1;
- het gegevensbestand van de CKO over de bankkredieten, een van de bronnen over de kredieten aan niet-financiële vennootschappen. De gegevens van het vierde trimester worden einde maart of begin april van het volgende jaar gepubliceerd.

De analyse van de kmo-demografie in de eerste module berust vooral op het gegevensbestand van de btw-plichtige ondernemingen. De onderzochte variabelen zijn bijvoorbeeld: het aantal actieve btw-plichtige kmo's, het aantal oprichtingen (starters),

4 Europese activiteiten nomenclatuur.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

het aantal stopzettingen en faillissementen, oprichtings- en stopzettings- en turbulentiegraad⁵ van de kmo's, enz.

Deze gegevens worden verdeeld en onder meer volgens grootte van de onderneming, de rechtsvorm, de omzet en de economische activiteiten (activiteitenomenclatuur NACEBEL⁶ 2008).

Voor de analyse van de demografie van de zelfstandige ondernemers, in de tweede module, gebruiken we de administratieve gegevens van het RSVZ. Dit zijn cijfers over het aantal personen die onderworpen zijn aan het sociaal statuut der zelfstandigen (zelfstandigen en helpers). Ze worden onderverdeeld volgens de aard van de activiteit (hoofdberoep, bijberoep, of activiteit na pensionering), de branches (eigen nomenclatuur van het RSVZ), geslacht, leeftijd, ...

Hierbij horen twee preciseringen:

- Het totale aantal zelfstandigen omvat zowel bedrijven met het statuut van natuurlijke persoon als de bestuurders van vennootschappen.
- De helpers zijn zij die een zelfstandige bij de uitoefening van diens beroep bijstaan of vervangen. Het Kmo-observatorium vermeldt hun aantal louter illustratief, maar verder vallen ze buiten het blikveld van de Boordtabel.

De derde module gaat over het vrouwelijke ondernemerschap. We baseren ons hier op gegevens van het RSVZ en van de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie.

Algemeen wordt aangenomen dat in de kmo's de meeste jobs worden gecreëerd. In de vierde module "Kernvariabelen" hebben we dan ook een bijzondere aandacht voor de analyse van de tewerkstellingsvariabele. Het Kmo-observatorium bestudeert daarvoor de RSZ-gegevens over de tewerkstelling in de privésector. We hebben het in de vierde module ook over de bankkredieten aan bedrijven, op basis van gegevens van de CKO.

In een vijfde module vergelijken we België met andere Europese lidstaten. De structurele ondernemingsstatistieken van Eurostat, op basis van enquêtes, vullen deze van de Algemene Directie Statistiek aan. Onderverdeeld volgens groottecategorie van de onderneming, zijn ze een bijkomende bron voor de kmo-analyses. Bij Eurostat zijn gestandaardiseerde sets van variabelen beschikbaar (aantal bedrijven, omzet, aantal loontrekkenden, toegevoegde waarde, ...), meestal op het niveau van de secties van de NACE. Ze hebben het voordeel dat ze cijfers van de Europese lidstaten harmoniseren en kunnen dus dienen voor de vergelijking onder lidstaten.

5 De turbulentiegraad is de som van de oprichtings- en stopzettingsgraad. Dit gaat over de som van nieuwe btw-onderworpen ondernemingen en de wederonderwerpingen en de btw-stopzettingen, tegenover het gemiddelde aantal actieve btw-onderworpenen in dezelfde periode.

6 De Belgische variant van de al vernoemde Europese economische activiteitennomenclatuur.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

3. De vijf modules van de Boordtabel

3.1. De kmo-demografie

De kmo-demografie gaat onder meer over het verloop van de ondernemingenpopulatie met 0 tot 49 werknemers, uitgesplitst naar de verschillende bedrijfstakken, de sectorale omzet, de rechtsvorm en de ondernemingsgrootte.

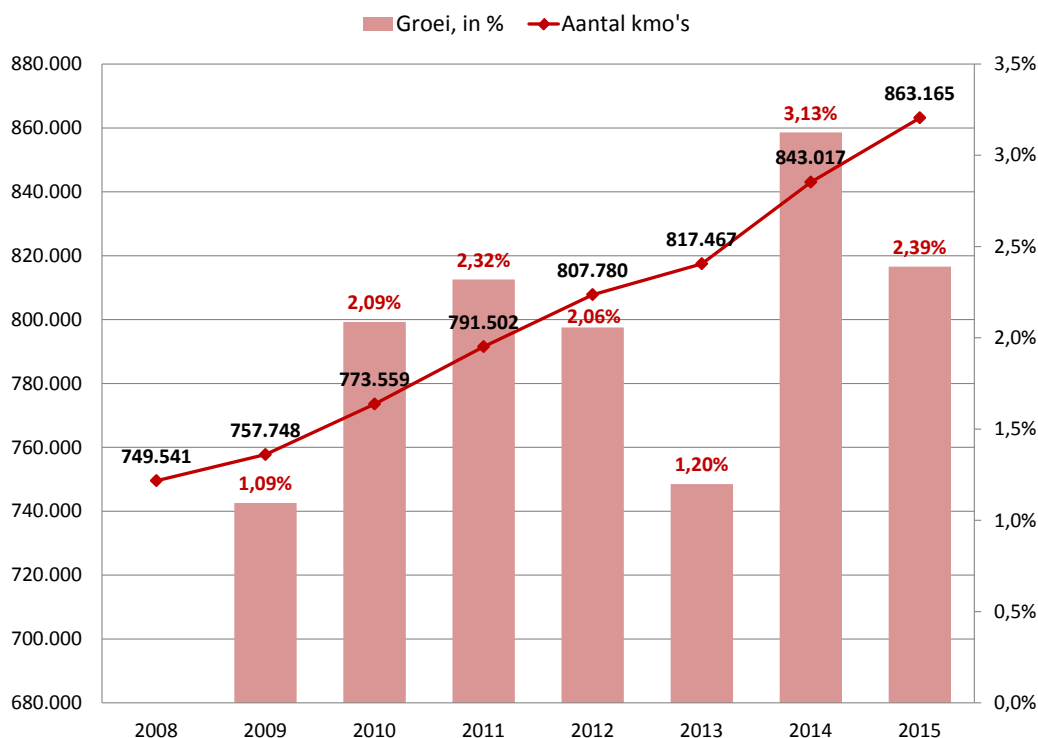
De gegevens over de kmo-demografie zijn ook nuttig om de mijlpalen in de levenscyclus van de ondernemingen in kaart te brengen en de vernieuwing van de bedrijvenvoorraad, via de oprichtingen, stopzettingen en turbulentie.

Twee primaire bronnen voor het databestand voor informatieplichtigen (DBRIS), namelijk de btw-plichtige bedrijven en de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO), zijn het vertrekpunt van de analyse van de kmo-demografie.

3.1.1. Aantal btw-plichtige kmo's, volgens activiteit, omzet en rechtsvorm

In 2015 waren er 869.662 btw-plichtige bedrijven, waaronder 863.165 kmo's. Grafiek 1 toont dat hun aantal voortdurend is toegenomen in de tijdsspanne 2008-2015. In 2015 is het aantal kmo's gestegen met 2,39% ten opzichte van 2014.

Grafiek 1. Aantal kmo's en jaarlijkse groei

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

De toename in 2015 ten opzichte van 2014 is de resultante van toenames in de meeste sectoren.

Een aantal bedrijfstakken vertoont een negatieve jaarlijkse groei:

- de extraterritoriale organisaties en lichamen (-6,25 %),
- financiële activiteiten en verzekeringen (-2,30 %),
- winning van delfstoffen (-1,76 %),
- landbouw, bosbouw en visserij (-0,40 %) en
- de groot-en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen (-0,07 %).

Daartegenover staan significante stijgingen in onder andere

- de vrije beroepen en technische en wetenschappelijke activiteiten (+6.531 kmo's),
- de bouwsector (+3.231),
- de administratieve en ondersteunende diensten (+1.904) en
- de categorie van de overige diensten (+1.648).

Grafiek 2. Sectorale verdeling van de kmo's in 2014 en 2015

(*) Huishoudens als werkgever; niet gedifferentieerde producten van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

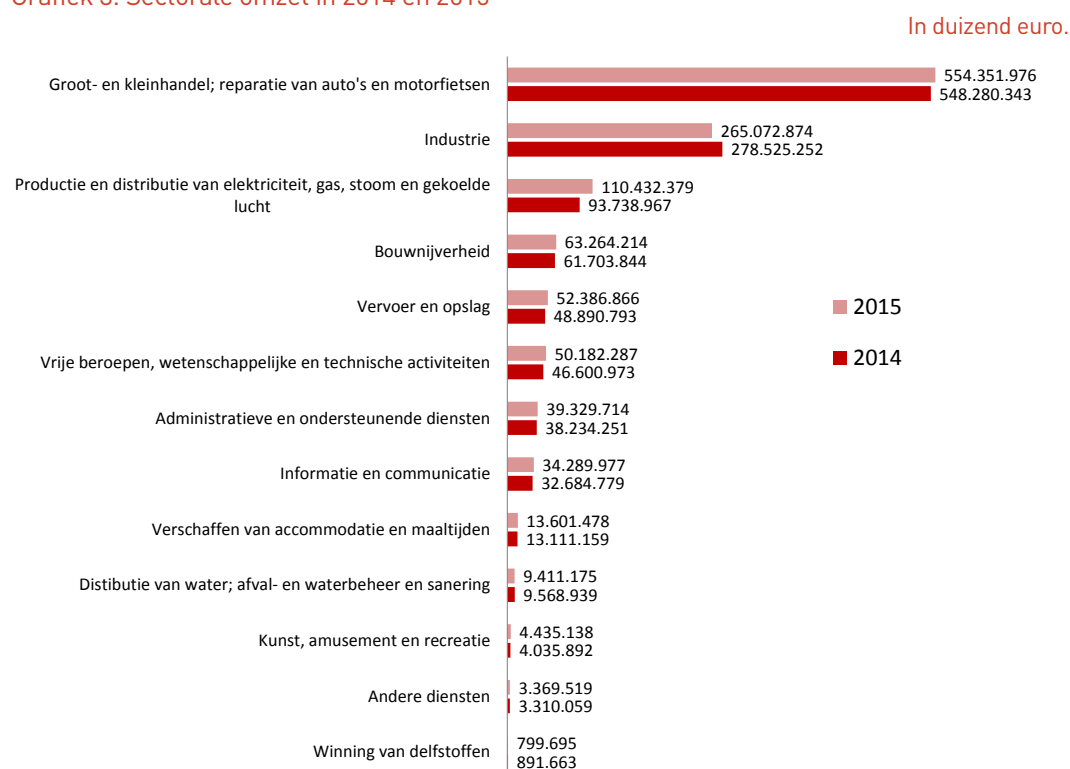
Uit de cijfers van grafiek 2 blijkt dat tussen de btw-plichtige kmo's, er drie sectoren uitspringen:

- de groot- en kleinhandel, reparatie van auto's en motorfietsen (173.677 bedrijven),
- de vrije beroepen en technische en wetenschappelijke activiteiten (161.446 bedrijven) en
- de bouwnijverheid (118.547 ondernemingen).

Deze drie bedrijfstakken zijn goed voor 52,6 % van het totaal aantal kmo's die in 2015 werden geregistreerd.

De grafieken 3 en 4 betreffen alle btw-plichtige bedrijven, onafhankelijk van het grootte-criterium. Nochtans gelden de weergegeven tendensen in het bijzonder ook voor de kmo's, aangezien de overgrote meerheid van de Belgische bedrijven minder dan 50 werknemers tewerkstelt.

Grafiek 3. Sectorale omzet in 2014 en 2015

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

De vijf sectoren met de grootste omzet in 2014 (zie ook grafiek 3) zijn:

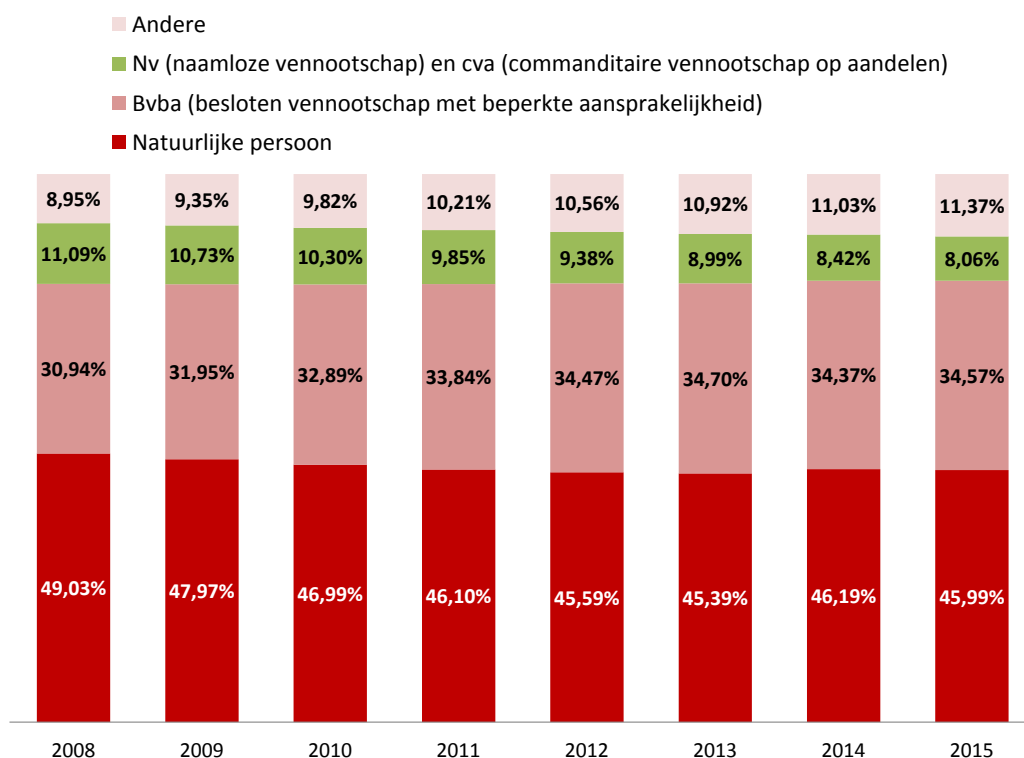
- de groot-en kleinhandel; de reparatie van auto's en motorfietsen (548 miljard euro),
- de industrie (278 miljard euro),
- de productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht (94 miljard euro),
- de bouwnijverheid (62 miljard euro) en
- het vervoer en opslag (49 miljard euro).

Alleen de industrie kende een dalende omzet in 2015 ten opzichte van 2014 (-4,8 %) (grafiek 3). Vier sectoren zagen hun omzet stijgen:

- de productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht (17,8 %),
- het vervoer en opslag (7,1 %),
- de bouwnijverheid (2,5 %) en
- de groot-en kleinhandel; reparatie van auto's en motorfietsen (1,1 %).

Grafiek 4. Verdeling van het aantal ondernemingen volgens rechtsvorm

In % van het totaal.

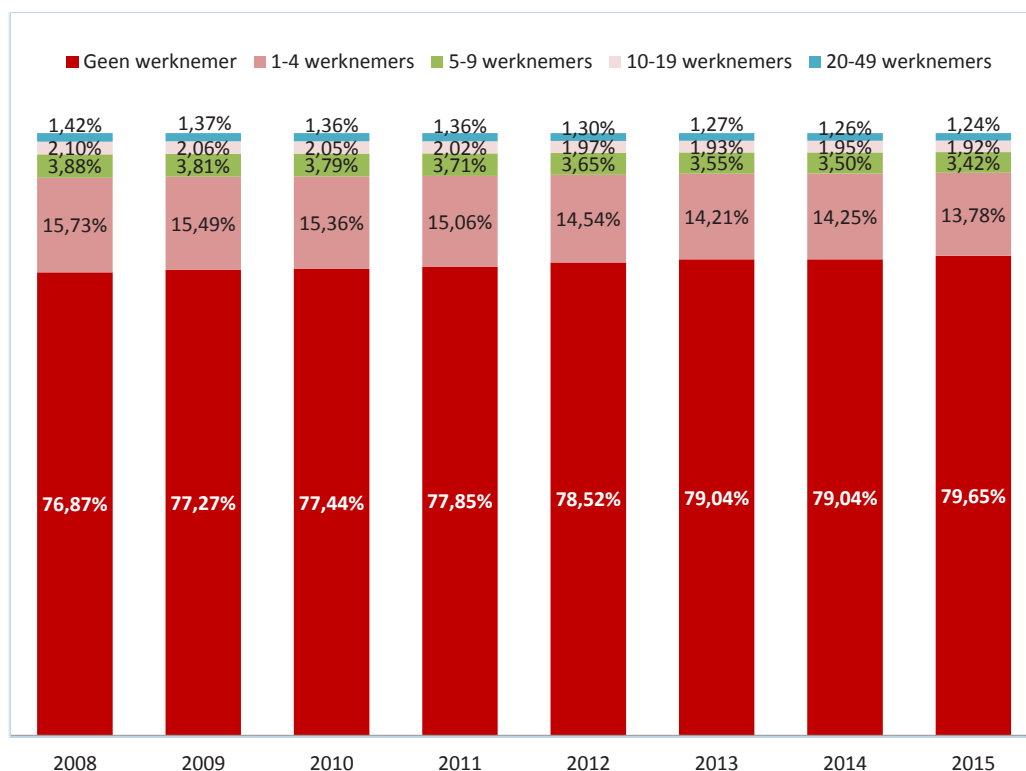
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

In de periode 2008-2015 kiezen de btw-plichtige bedrijven, al dan niet kmo's, het meest voor het statuut van natuurlijke persoon, voor gemiddeld 46,7 %. Vervolgens komen de bvba en de nv met respectievelijk 33,5 % en 9,6 % (grafiek 4).

Grafiek 5. Verdeling kmo's volgens aantal werknemers

In % van het totaal.

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

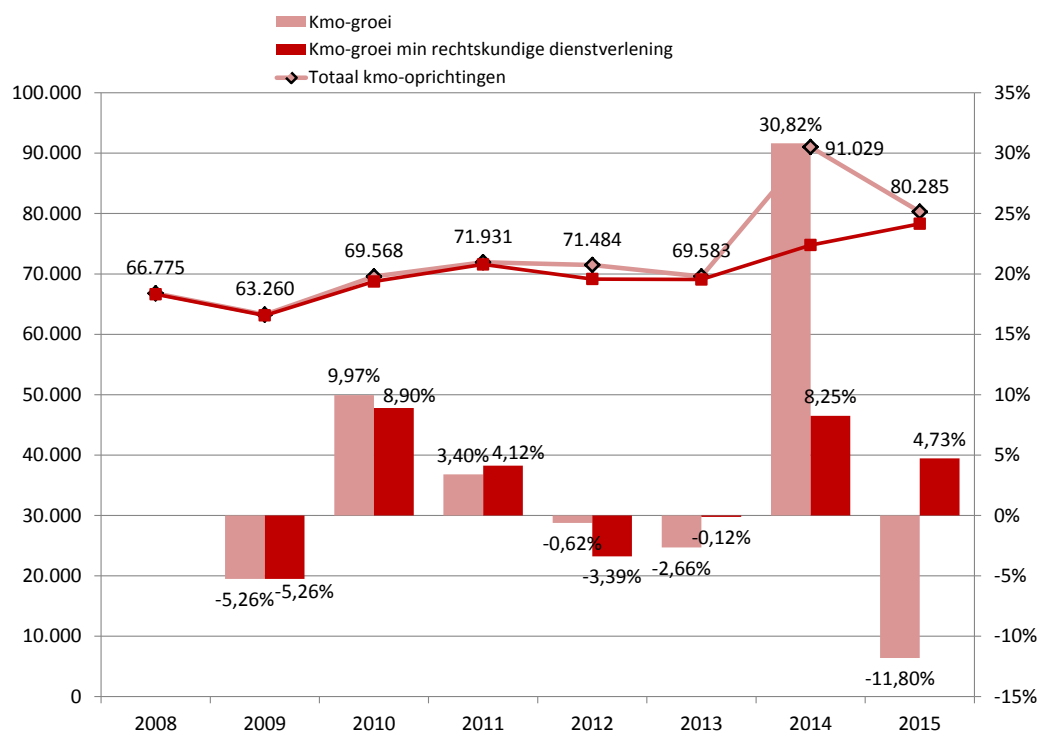
Het aandeel van de kmo's zonder werknemers in de periode 2008-2015 steeg voortdurend (grafiek 5). In absolute cijfers bedraagt die stijging 19,3 % tussen 2008 en 2015.

Een andere belangwekkende vaststelling is dat de economische structuur wordt beheerst door zeer kleine ondernemingen (ondernemingen van 0 tot minder dan 10 werknemers) en kleine ondernemingen (ondernemingen van 10 tot 49 werknemers). In 2015 vertegenwoordigden die twee categorieën samen 99,3 % van de btw-plichtige bedrijven. 79,65 % van dit totaal heeft geen werknemers, dus bijna 4 op 5 bedrijven.

3.1.2. Aantal oprichtingen, oprichtings-en stopzettingsgraad en turbulentie

Dezelfde statistieken vermelden 80.408 nieuwe ondernemingen in 2015, waarvan 80.285 kmo's. In 2014 werden er 91.029 oprichtingen geregistreerd, hun aantal daalde dus in 2015 met 11,8 %.

Grafiek 6. Aantal kmo-oprichtingen en groei per jaar

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

Het hoge aantal oprichtingen van kmo's in 2014 is toe te schrijven aan de zeer grote toename van het aantal advocaten die vanaf dat jaar btw-plichtig zijn. De advocaten zijn opgenomen in de subsector "rechtskundige dienstverlening". In 2014 werden er 16.254 kmo-oprichtingen geregistreerd tegen 507 in 2013, wat op een vermenigvuldigingsfactor van 32 neerkomt.

Het aantal kmo-oprichtingen steeg in 2014 met 30,82 % als rekening wordt gehouden met alle sectoren van economische activiteit. Een veel beperktere toename wordt genoemd als de subsector "rechtskundige dienstverlening" wordt verwijderd uit de analyse. Als men de oprichtingen in deze subsector over de periode 2013-2015 niet meeneemt, zijn er slechts 74.775 oprichtingen in 2014 (of een toename van 8,2 % ten opzichte van 2013) en 78.311 in 2015 (of een toename van 4,7 % ten opzichte van 2014) geregistreerd.

In 2014 steeg het aantal kmo-oprichtingen in de volgende sectoren:

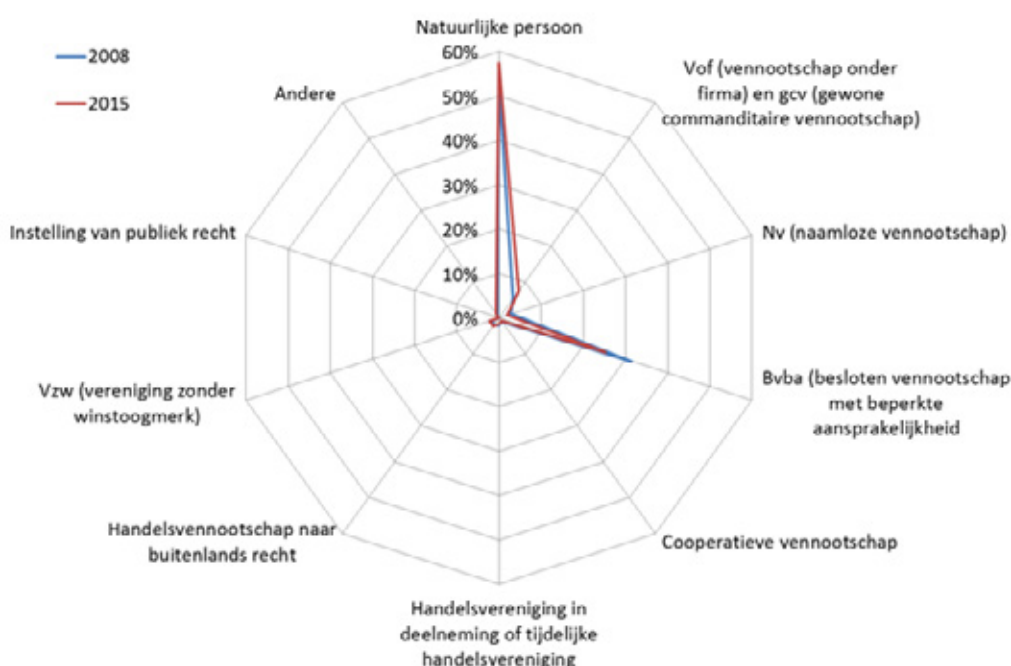
- onderwijs (+43 %),
- menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (+18 %),
- exploitatie van en handel in onroerend goed (+17 %) en
- de productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht (+13 %).

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

De sectoren waarin in 2015 het grootste aantal dalingen werd genoteerd zijn:

- vrije beroepen, wetenschappelijke en technische diensten (-47 %),
- financiële diensten en verzekeringen (-20 %) en
- productie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering (-14 %).

Grafiek 7. Verdeling rechtsvormen in 2008 en 2015

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

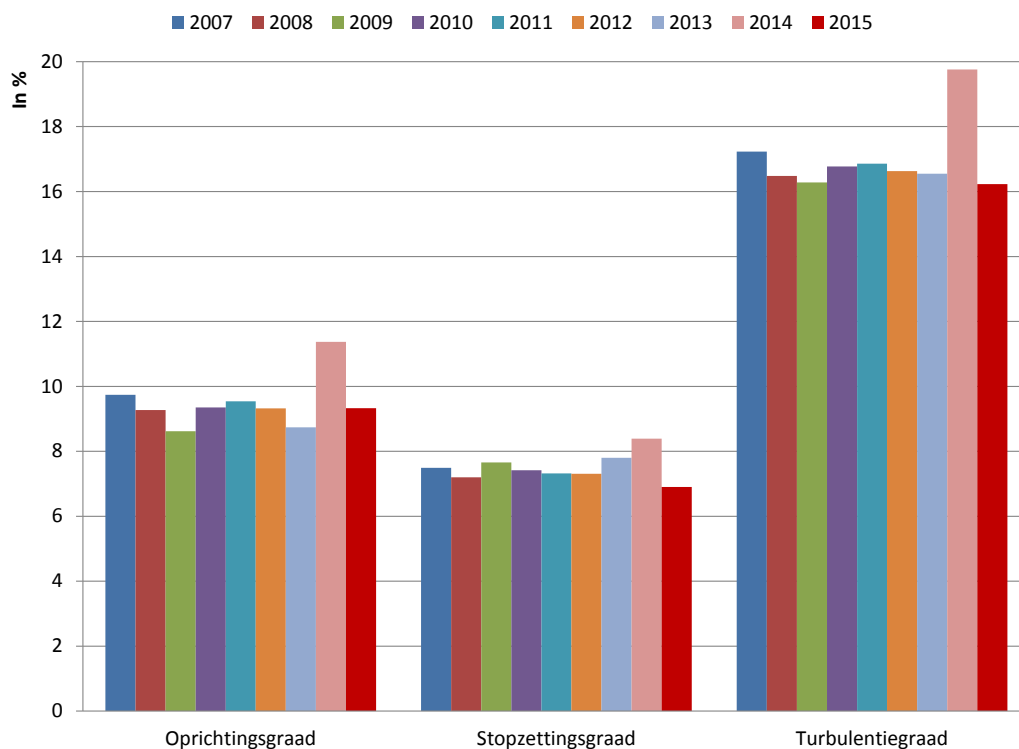
De oprichters van een onderneming, al dan niet een kmo, kiezen het meest voor het statuut "natuurlijke persoon", namelijk 57 % in 2015 en 53 % in 2008. Op de tweede plaats blijft de bvba staan, maar in 2015 neemt haar aandeel af, en zakt naar 25 % tegen 31 % in 2008. Tegelijkertijd kent de groep van de vennootschappen onder firma (vof) en de gewone commanditaire vennootschappen (gcv) een lichte stijging (8 % in 2015 en 5 % in 2008).

De oprichtingsgraad⁷ bedroeg 9,74 % in 2007 (grafiek 8) tegenover 11,37 % in 2014 (subsector "rechtskundige dienstverlening" inbegrepen), terwijl het bruto binnenlands product (bbp) respectievelijk toenam met 3,4 % en 1,3 %. In 2015 bedroeg de oprichtingsgraad 9,33 % bij een bbp-groei van om en bij 1,4 %.

7 Het aantal nieuwe ondernemingen tegenover de totale voorraad van btw-plichtige ondernemingen.

Zoals blijkt uit de grafiek 8 blijft de stopzettingsgraad laag ten opzichte van de oprichtingsgraad van jaar tot jaar.

Grafiek 8. Oprichtings-, stopzettings- en turbulentiegraad

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

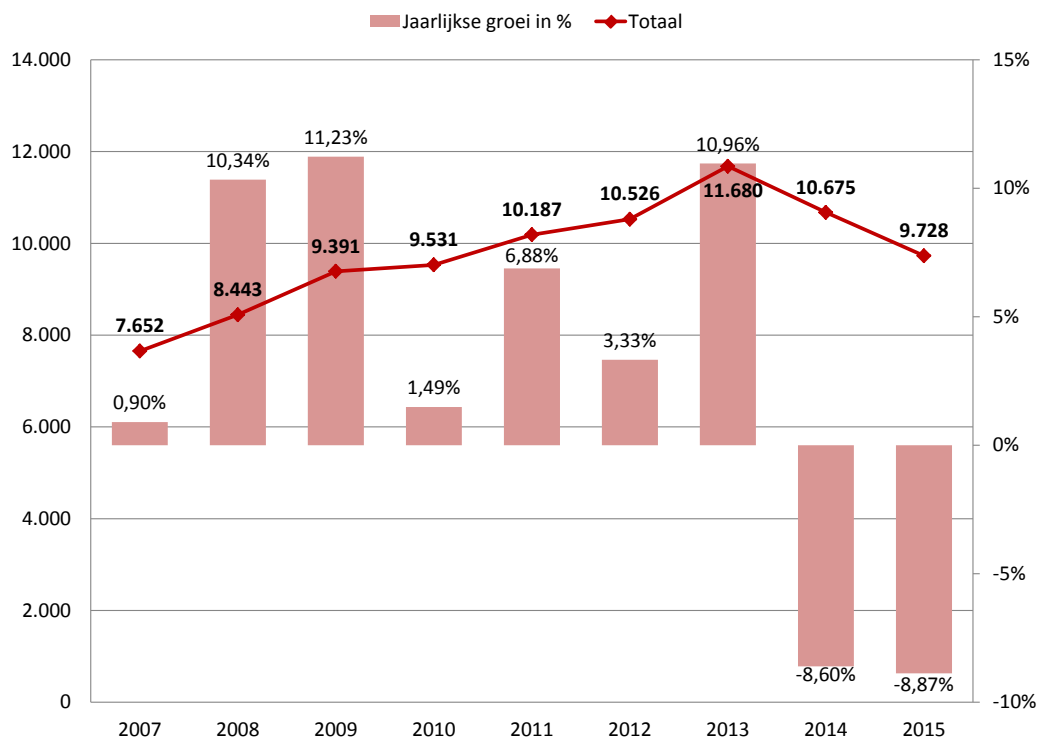
3.1.3. Aantal faillissementen, de drie kwetsbaarste sectoren en de faillissementsgraad volgens het aantal loontrekkenden

In 2015 gingen 9.762 btw-plichtige bedrijven failliet, waarvan 9.728 kmo's. Dat is een daling want in 2013 en 2014 waren er respectievelijk 11.680 en 10.675 faillissementen van kmo's, wat neerkomt op dalingen met 8,60 % in 2014 en met 8,87 % in 2015. In 2013 kenden we nog een stijging met 10,96 %.

Het aantal faillissementen van de laatste drie jaar blijft hoog in vergelijking met 2007, waarin 7.652 faillissementen werden genoteerd.

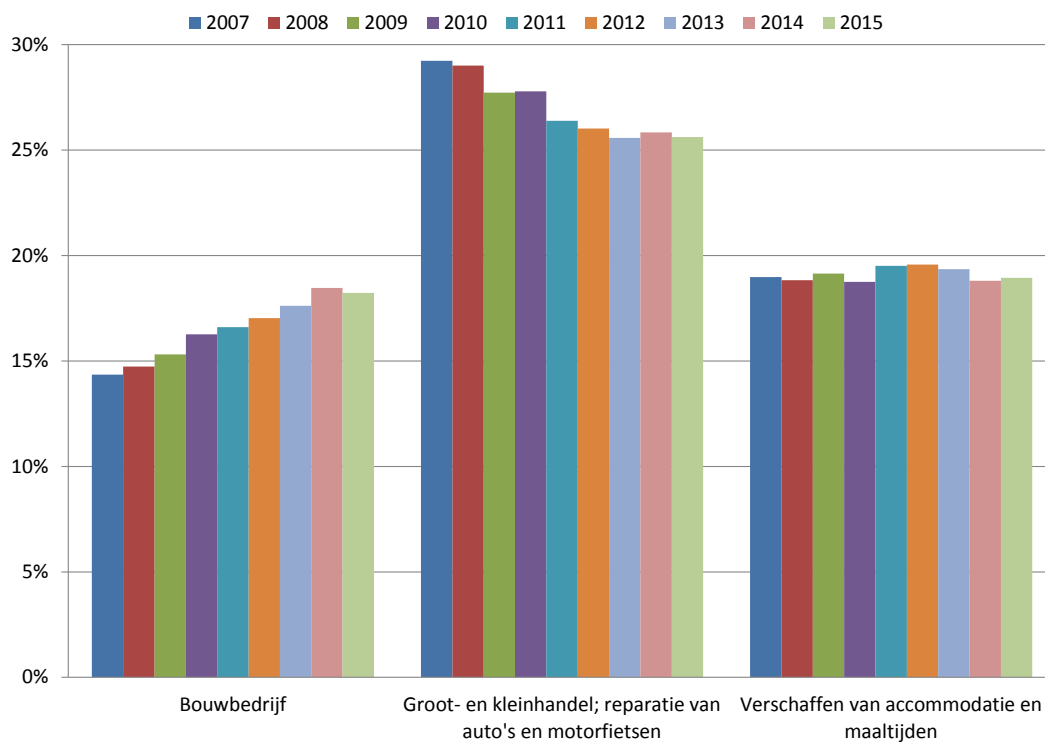
"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Grafiek 9. Aantal faillissementen van kmo's en wijziging per jaar

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

Grafiek 10. Top 3 faillissementsgevoelige bedrijfstakken voor de kmo's

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

Grafiek 10 geeft de drie meest faillissementsgevoelige sectoren van de periode 2007-2015 weer en in het bijzonder het aandeel van deze sectoren ten opzichte van alle kmo-faillissementen. De top 3 is in afnemende volgorde:

- de groot- en kleinhandel, reparatie van auto's en motorvoertuigen,
- het verschaffen van accommodatie en maaltijden (horeca) en
- de bouw.

De sector "groot- en detailhandel, reparatie van auto's en motorfietsen" is een zeer heterogene sector. Hierin schuilen drie subsectoren met een hoge faillissementsgraad. Het zijn, over de ganse periode 2007-2015:

- "andere kleinhandel in gespecialiseerde winkels" met een gemiddelde van 18 %. Gemiddeld komt dus één faillissement op vijf in de sector "groot- en detailhandel, reparatie van auto's en motorfietsen" op rekening van deze subsector.
- groothandel in huishoudelijke artikelen met 10 % en
- detailhandel in andere consumentenartikelen in gespecialiseerde winkels met 7 %.

30

In de horeca (verschaffen van accommodatie en maaltijden) zijn de twee subsectoren met het grootste aandeel in de faillissementen over de periode 2007-2015:

- de restaurants en mobiele eetgelegenheden, met gemiddeld 57 % van het totaal en
- de drinkgelegenheden, met gemiddeld 38 % van het totaal.

In de bouwsector springen vier subsectoren eruit met een hoog aandeel in de faillissementen, in afnemende volgorde:

- afwerking van gebouwen (24 % in 2007-2015),
- burgerlijke en utiliteitsbouw (23 %),
- overige gespecialiseerde bouwactiviteiten⁸ (24 %) en
- elektrische installatie, loodgieterswerk en overige bouwinstallatie (17 %).

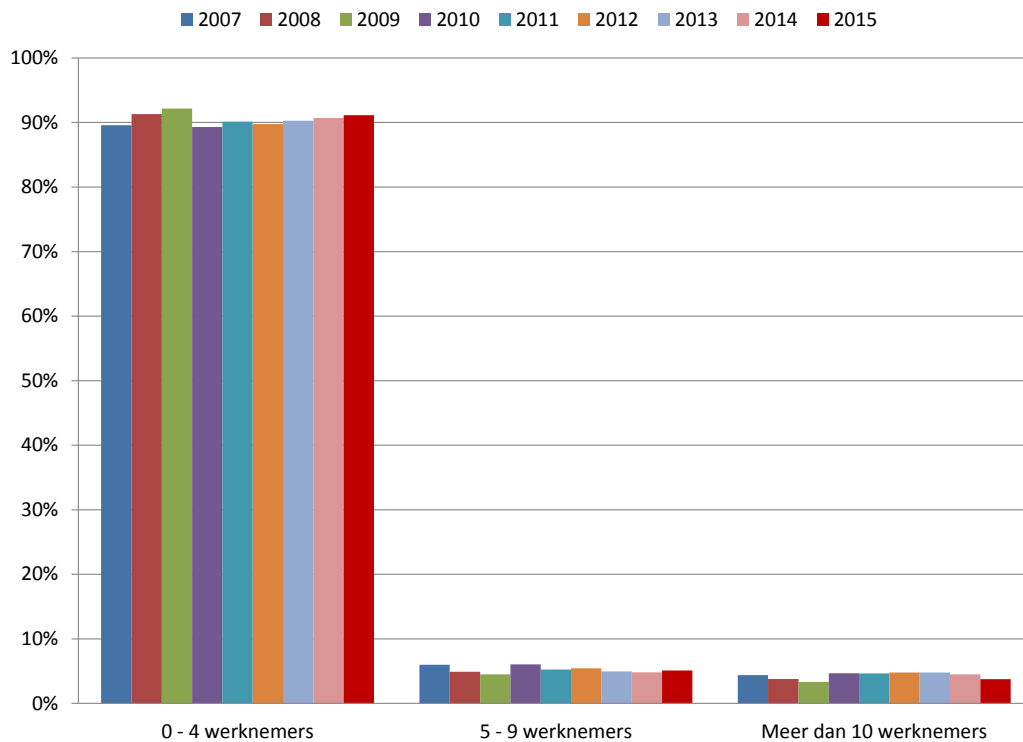
Grafiek 11 geeft ten slotte een verdeling van de faillissementen volgens ondernemingsgrootte (aantal loontrekkenden). Het zijn de zeer kleine ondernemingen, namelijk de kmo's met 0 tot 4 werknemers die het hardst worden getroffen, namelijk in 90 % van de gevallen.

8 Dit zijn dak- en waterdichtingswerken, gevelreiniging, ...

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Grafiek 11. Faillissementen volgens ondernemingsgrootte (aantal werknemers)

In % van het totaal aantal faillissementen.

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek; berekeningen Kmo-observatorium.

Tabel 2. Synthese van de voornaamste indicatoren van de kmo-demografie

Wijziging in %.

Indicator	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
Voorraad btw-plichtige kmo's	2,3	2,1	1,2	3,1	2,4
Aantal kmo-faillissementen	6,9	3,3	11	-8,6	-8,9
Aantal opgerichte kmo's (alle sectoren)	3,4	-0,6	-2,7	30,8	-11,8
Aantal opgerichte kmo's (exclusief subsector "rechtskundige dienstverlening")	4,1	-3,4	-0,1	8,2	4,7
Wijziging van de oprichtingsgraad van kmo's (alle sectoren)					
Wijziging van de stopzettingsgraad van kmo's					

Uitleg bij de tabel: In elk van de vijf modules van de Boordtabel geven we met de beschikbare gegevens een beeld van een reeks van kernindicatoren over de laatste vijf jaar. Groen duidt op een gunstig effect op de economie of op goede berichten vanuit verschillende hoeken en oranje en rood op een ongunstig effect of op slechte berichten vanuit verschillende hoeken.

Bron: Kmo-observatorium.

3.2. Demografie van de zelfstandige ondernemers

Zoals in de bedrijvendemografie gaat de demografie van de zelfstandige ondernemers over de wijzigingen in een aantal beschikbare variabelen: aard van de activiteit, bedrijfstak, geslacht, leeftijd, ...

De demografie gaat ook over de vernieuwing van die populatie, via de oprichtingen en de stopzettingen, en onderverdeeld volgens de aard van de activiteit. Ze geeft ook een stand van zaken over de zelfstandige activiteiten aan de hand van de veranderingen in een aantal parameters zoals het aantal vrijstellingen van sociale bijdragen, het totaal van de betaalde sociale bijdragen, ...

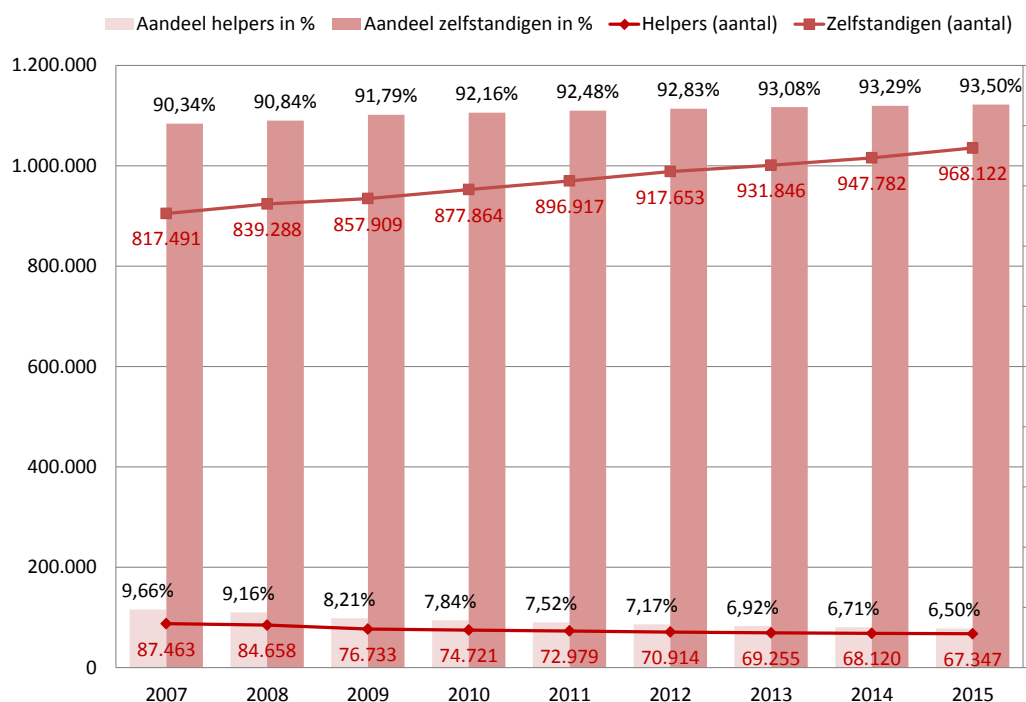
3.2.1. Om dit te onderzoeken vertrekken we vanuit de administratieve gegevensbank van het RSVZ.

Aantal aan het statuut der zelfstandigen onderworpen personen (zelfstandigen en helpers), hun aandeel, en de toename van het aantal zelfstandigen volgens activiteit en leeftijd

In 2015 waren er 968.122 zelfstandigen (93,5 %) en 67.347 helpers (6,5 %). In 2014 waren ze met 947.782 (93,29 %) en 68.120 (6,71 %) (zie grafiek 12).

In de periode 2007-2015 neemt het aantal helpers – en alleen de helpers - voortdurend af.

Grafiek 12. Aantal zelfstandigen en helpers

Bron: RSVZ – berekeningen Kmo-observatorium.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Bij het RSVZ kunnen zelfstandigen worden ingeschreven als bestuurder van vennootschappen of als natuurlijke persoon.

Uit berekeningen van het Kmo-observatorium blijkt dat het aantal zelfstandigen in 2014 bestond uit 297.581 bestuurders van vennootschappen (31,4 %) en 650.201 (68,6 %) andere natuurlijke personen. In 2015 waren er 297.435 bestuurders van vennootschappen (30,7 %) en 670.687 andere natuurlijke personen (69,3 %). Het aantal bestuurders is dus gedaald met 0,5 % terwijl het aantal andere zelfstandigen is toegenomen met 3,6 %.

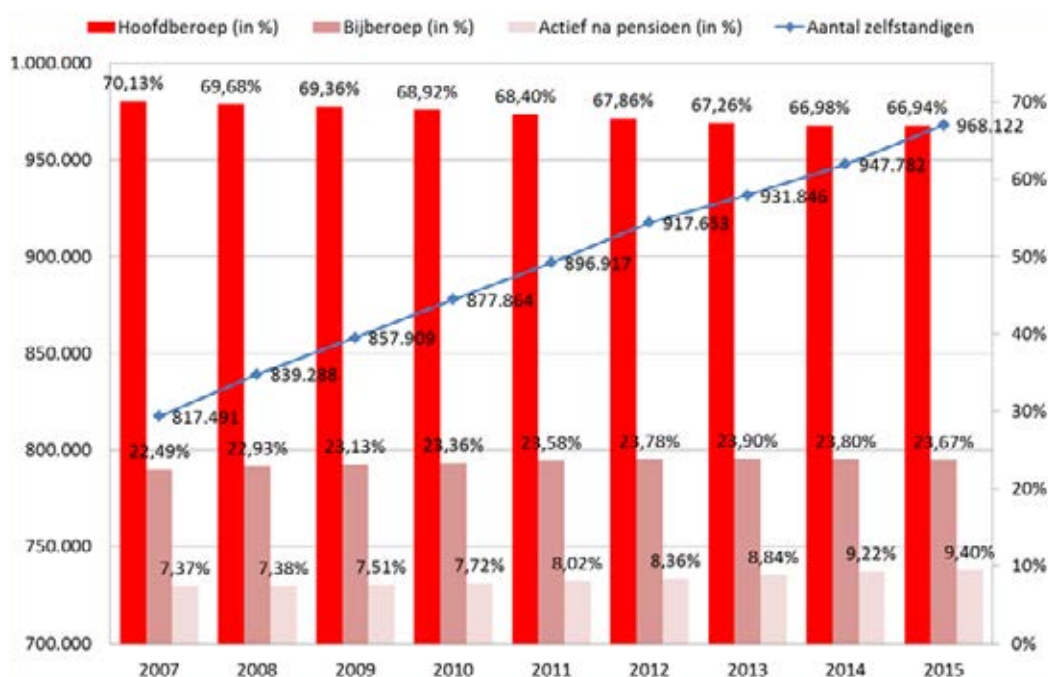
Tussen 2007 en 2015 is het aantal zelfstandigen met 18 % en zonder onderbreking gegroeid.

Aangenomen wordt dat deze stijgingen het gevolg zijn van de vervrouwelijking van de diensten, het toenemend aantal bijberoepers en/of actieven na pensioen, en de hogere opleidingen.

Grafiek 13 geeft de evolutie weer van het aantal zelfstandigen volgens hun statuut. In 2015 waren 66,94 % van de 968.122 zelfstandigen (bestuurders van vennootschappen inbegrepen) actief in hoofdberoep, 23,67 % in bijberoep en 9,4 % waren actief na pensionering.

Uit conjunctuurgegevens van het RSVZ van de tweede trimester 2016 blijkt dat er 1.015.505 zelfstandigen waren. Dit is een stijging met 2,6 % tegenover het tweede trimester 2015.

Grafiek 13. Zelfstandigen per type

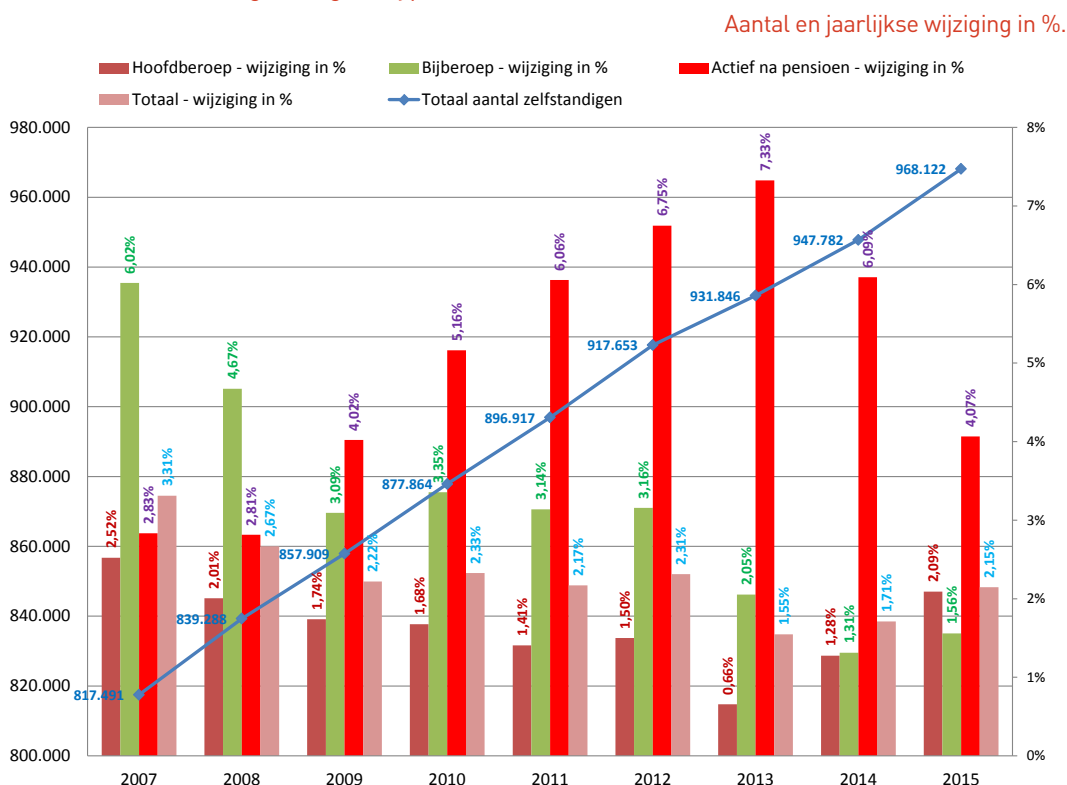

Bron: RSVZ – berekeningen Kmo-observatorium

Grafiek 14 laat zien dat sinds 2009 het aantal actieven na pensionering sneller toeneemt dan het aantal zelfstandigen in hoofdberoep of in bijberoep.

Over de periode 2009 tot 2014 nam het aantal actieven na pensionering met gemiddeld 6 % toe, tegen 1,4 % meer beoefenaars in hoofdberoep en 2,7 % meer bijberoepers.

Grafiek 14. Zelfstandigen volgens type van activiteit

Bron: RSVZ – berekeningen Kmo-observatorium.

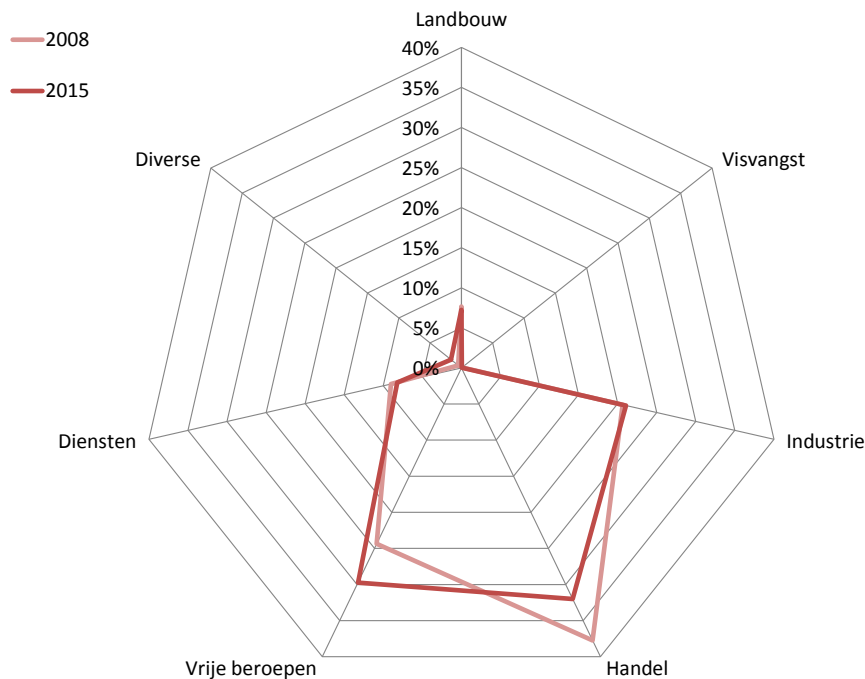
Grafiek 15 is een momentopname van de verdeling van de zelfstandigen volgens bedrijfstak in 2008 en in 2015. De onderverdeling is gebaseerd op de eigen codificatie van het RSVZ.

In 2015 hebben we nog altijd dezelfde top 3, maar er hebben zich wel enkele belangrijke structurele wijzigingen voorgedaan. Het gewicht van de handel daalde immers met 5 procentpunt (van 37,7 % in 2008 naar 32,8 % in 2015); het aandeel intellectuele vrije beroepen steeg met 5 procentpunt (van 24,4 % in 2008 tot 29,4 % in 2015), en het aandeel van de industrie nam ook met 0,8 procentpunt toe (van 20,6 % in 2008 naar 21,4 % in 2015).

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Het aantal intellectuele vrije beroepen nam toe omdat de start ervan minder afhankelijk is van de economische conjunctuur.

Grafiek 15. Verdeling zelfstandigen per bedrijfstak

Bron: RSVZ – berekeningen Kmo-observatorium.

Tabel 3. Aantal zelfstandigen volgens leeftijd en aandelen in %

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
< 35 jaar	177.809	178.942	183.051	187.746	188.705	194.365	201.429
aandeel in %	20,93	20,59	20,62	20,67	20,46	20,70	20,81
van 35 tot 55 jaar	469.554	476.622	484.044	490.528	494.402	498.576	509.034
aandeel in %	55,27	54,85	54,53	54,02	53,60	53,10	52,58
> 55 jaar	202.258	213.337	220.511	229.824	239.258	245.933	257.659
aandeel in %	23,81	24,55	24,84	25,31	25,94	26,19	26,61
Totaal geraamd	849.621	868.901	887.606	908.098	922.365	938.874	968.122
Groei in %		2010	2011	2012	2013	2014	2015
< 35 jaar		0,64	2,30	2,56	0,51	3,00	3,63
van 35 tot 55 jaar		1,51	1,56	1,34	0,79	0,84	2,10
> 55 jaar		5,48	3,36	4,22	4,10	2,79	4,77

Bron: RSVZ - berekeningen Kmo-observatorium.

De zin om zelfstandige te worden neemt toe met de leeftijd. Het grootste aantal zelfstandigen bevindt zich in de leeftijdsklasse 35-55 (tabel 3), maar de klasse van de 55-plussers kent de sterkste groei, namelijk 27,40 %, terwijl de klassen “jonger dan 35 jaar” en “35-55” een gemiddelde groei kennen van 13,30 % en 8,40 %. De oudste klasse omvat ook 26,61 % van het aantal zelfstandigen, wat meer is dan het aantal in de jongste klasse.

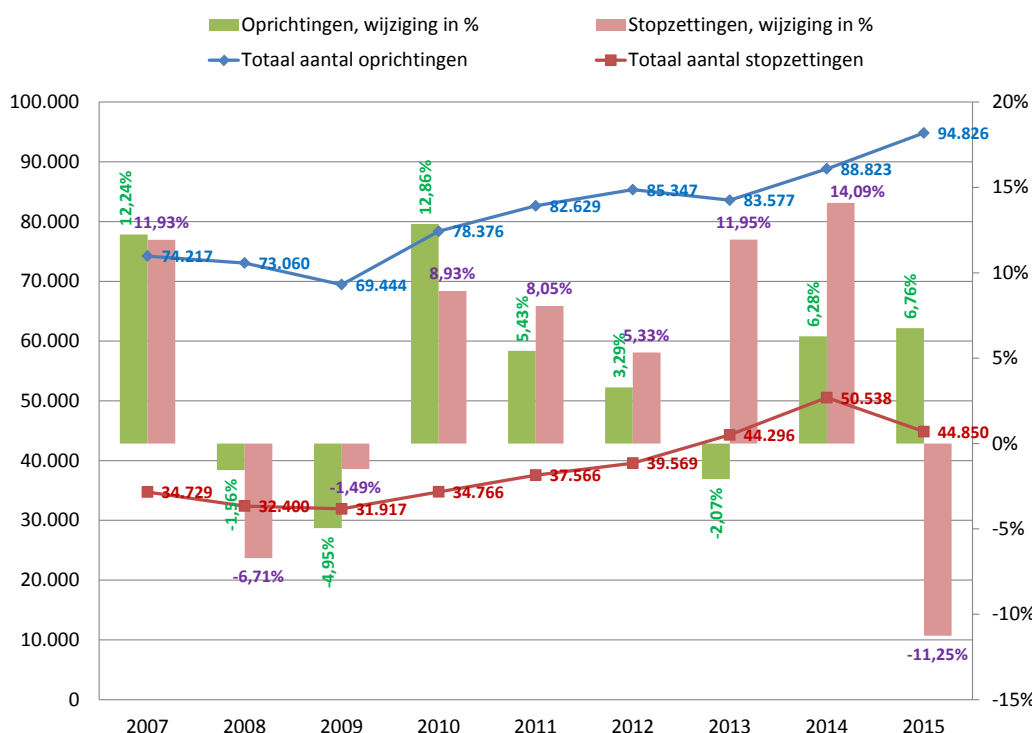
Hieruit besluiten we dat het overlaten van een onderneming een grote uitdaging is voor de Belgische economie, te meer daar de ondernemersbevolking veroudert.

3.2.2. Toenemend aantal starters en stopzetters, stromen van nieuwe zelfstandigen volgens hun statuut

In 2015 kwamen er 94.826 nieuwe zelfstandigen bij tegenover 44.850 stopzetters (grafiek 16). Het aantal stopzettingen van ondernemingen daalde fors ten opzichte van hun aantal in 2014: -11,25 %.

Grafiek 16. Oprichtingen en stopzettingen

Jaarlijkse wijziging in % en aantal.

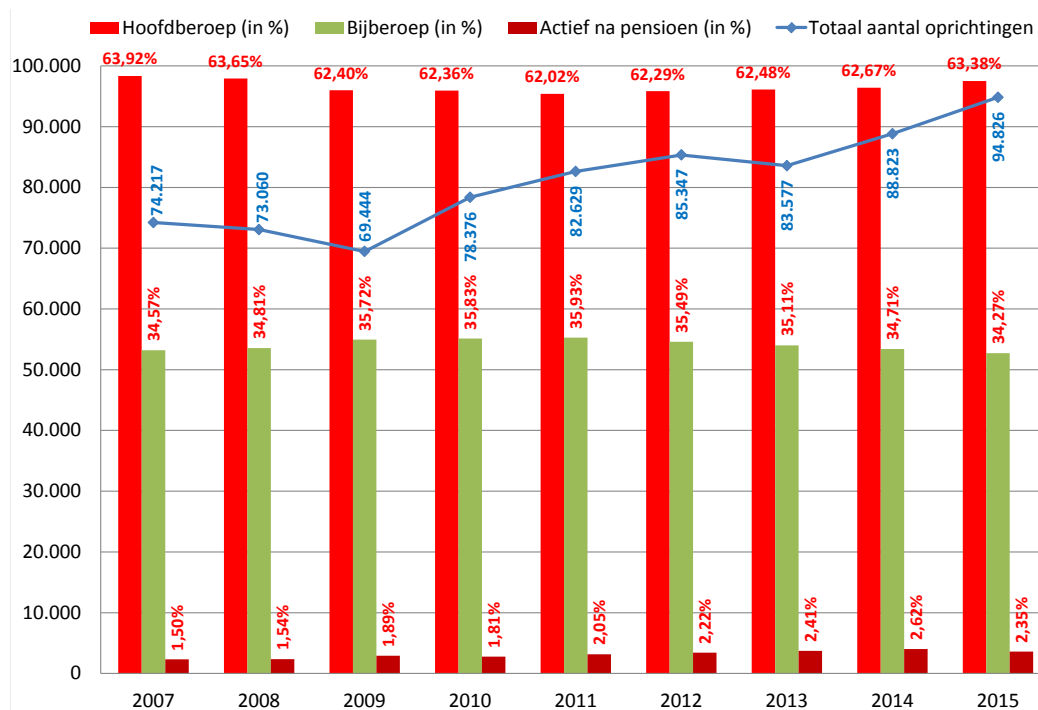
Bron: RSVZ – berekeningen Kmo-observatorium

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Uit de verdeling van de instroom van nieuwe zelfstandigen (grafiek 17) blijkt duidelijk dat

- het aantal zelfstandigen in hoofdberoep toeneemt van 2011 tot 2015;
- het aantal actieven na pensionering stijgt ook sinds 2011, behalve in 2015;
- het relatieve aantal zelfstandigen in bijberoep ging in de periode 2011-2015 achteruit.

Grafiek 17. Jaarlijkse instroom van zelfstandigen, volgens activiteitstype

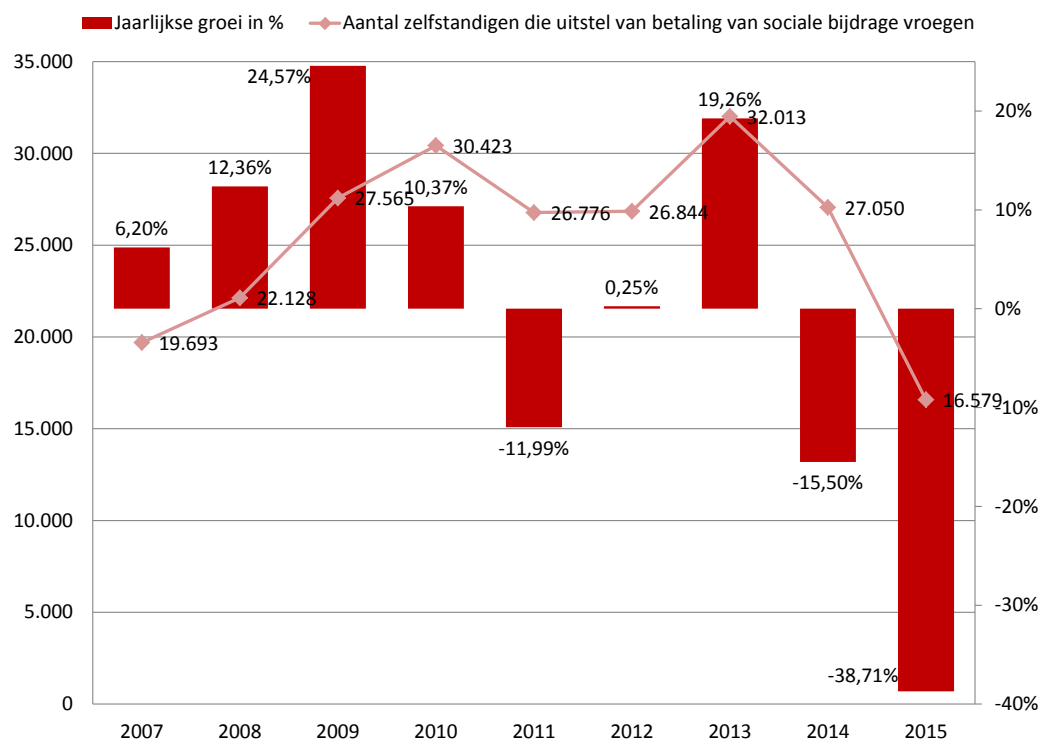

Bron: RSVZ –berekeningen Kmo-observatorium

3.2.3. De sociale bijdragen

Het aantal aanvragen voor vrijstelling van sociale bijdragen daalde in 2014 en 2015 (grafiek 18). De daling is groter in 2015 (-38,7 %) dan in 2014 (-15,5 %).

Grafiek 18. Vrijstelling van sociale bijdragen

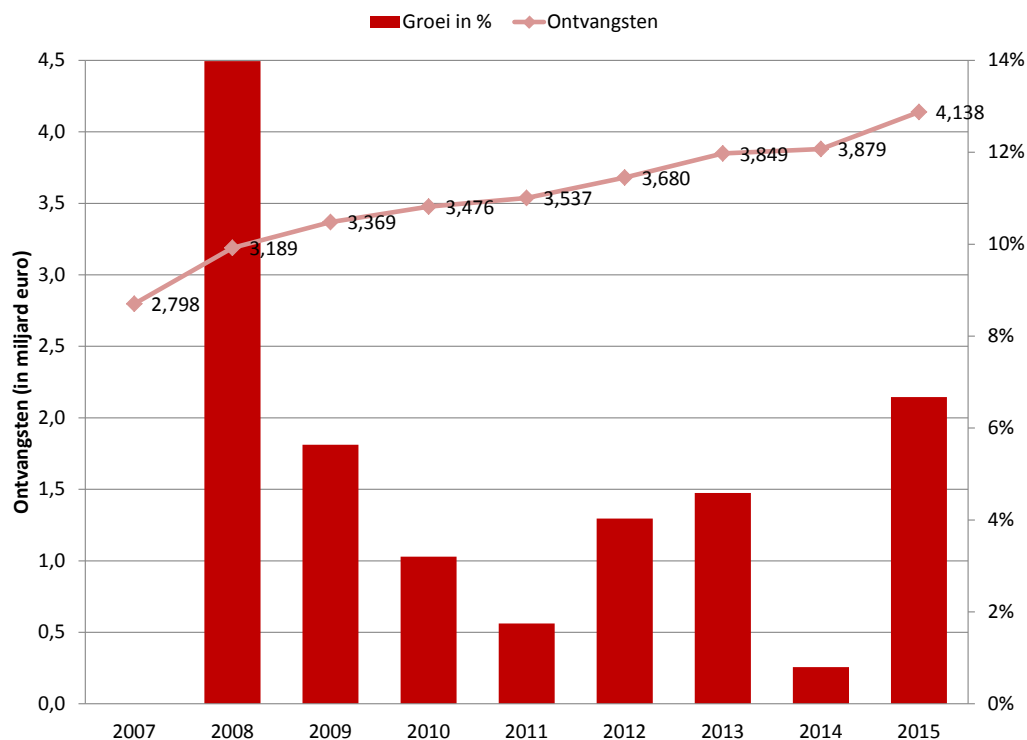
Bron: FOD Sociale Zekerheid – berekeningen Kmo-observatorium.

Grafiek 19 laat trouwens zien dat de ontvangsten van de sociale bijdragen van de zelfstandigen een stijgende lijn vertonen. Over de hele periode zien we een stijgende tendens. In 2015 werd de 4 miljard overstegen (4,138 miljard) tegen 3,879 miljard in 2014 of een stijging met 7 % op één jaar tijd.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Grafiek 19. Ontvangen sociale bijdragen

In miljard euro.

Bron: FOD Sociale Zekerheid – berekeningen Kmo-observatorium

Tabel 4. Synthese van de belangrijkste indicatoren voor de module "demografie van de zelfstandige ondernemers"

Wijziging in %.

Indicator	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
Voorraad zelfstandigen	2,8	2,3	1,6	1,7	2,6
Aantal oprichtingen	5,4	3,3	-2,1	6,3	6,7
Aantal stopzettingen	8,1	5,3	12	14,1	-11,3
Aantal vrijstellingen van bijdragen	-12	0,3	19,3	-15,5	-38,7
Totale ontvangsten van sociale bijdragen	1,8	4	4,6	0,8	6,7

Uitleg bij de tabel: In elk van de vijf modules van de Boordtabel geven we met de beschikbare gegevens een beeld van een reeks van kernindicatoren over de laatste vijf jaar. Groen duidt op een gunstig effect op de economie of op goede berichten vanuit verschillende hoeken en oranje en rood op een ongunstig effect of op slechte berichten vanuit verschillende hoeken.

Bron: Kmo-observatorium.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

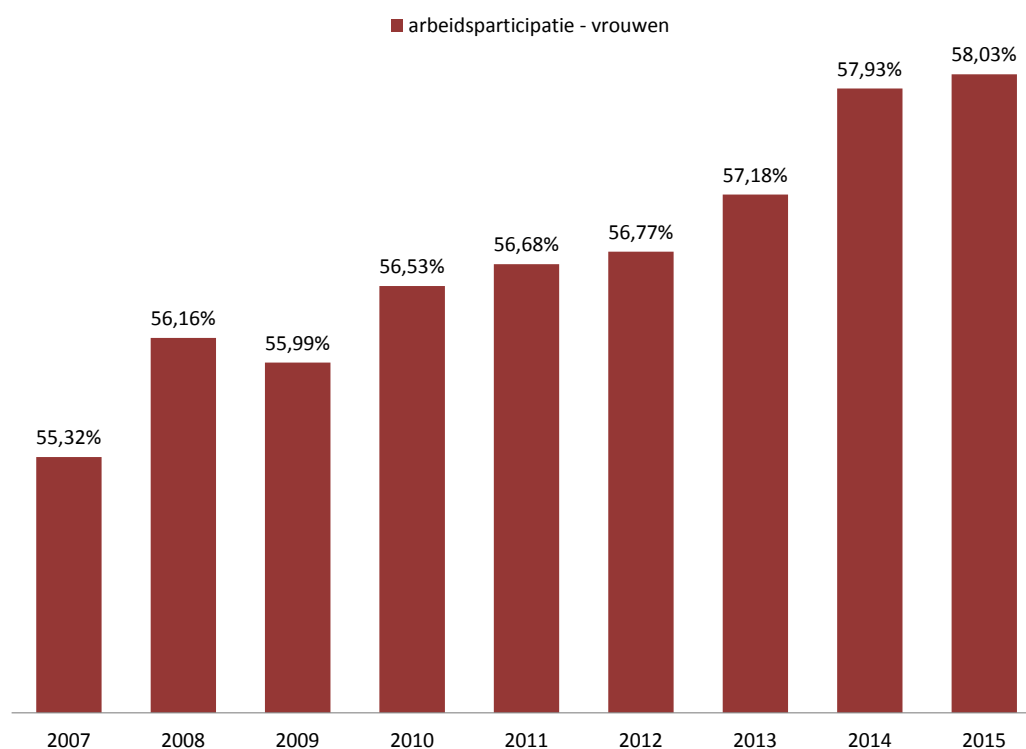
3.3. Het vrouwelijke ondernemerschap

3.3.1. De vrouwen op de arbeidsmarkt

Vrouwelijk ondernemerschap gaat over de plaats die vrouwen innemen op de arbeidsmarkt en hun statuut van zelfstandige. Er is een verband tussen de stap naar de zelfstandige activiteit in hoofd- of bijberoep, en de kennis en ervaring die op de arbeidsmarkt werden opgedaan. In een gunstige economie en conjunctuur kunnen ondernemers tal van kansen benutten.

De grafiek 20 illustreert het toenemende aantal vrouwen met een baan. In de periode 2007-2015 is het aandeel vrouwen met een baan onder de vrouwen van werkende leeftijd toegenomen, 2009 uitgezonderd. In 2015 was dit aandeel 58 %, of een netto-toename met 0,1 procentpunt tegenover 2014.

Grafiek 20. Vrouwen onder de actieve bevolking (15 tot 64 jaar)

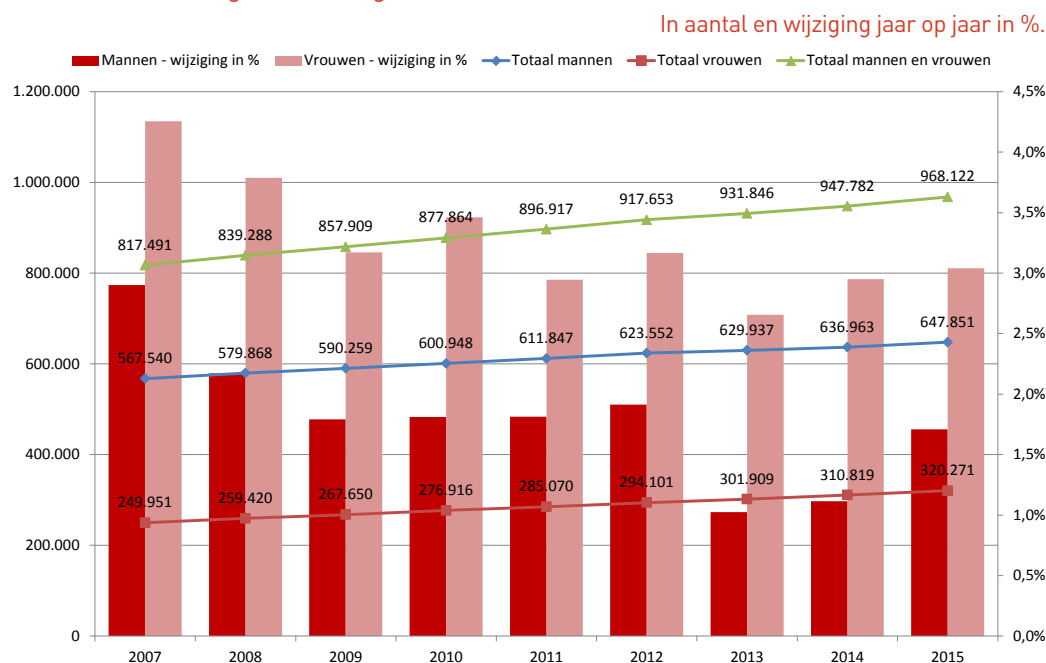
Bron: Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie – berekeningen Kmo-observatorium.

3.3.2. Vrouwen en het statuut van zelfstandige

Grafiek 21 toont de ontwikkeling van het aantal zelfstandigen, volgens geslacht, in de loop van de laatste negen jaren, en de jaarlijkse groei. In 2015 telden we 968.122 zelfstandigen, van wie 647.851 mannen en 320.271 vrouwen. In 2014 waren er 947.782 zelfstandigen van wie 636.963 mannen en 310.819 vrouwen.

Met andere woorden: in 2014 en 2015 was bijna 1 op 3 zelfstandigen een vrouw.

Grafiek 21. Zelfstandigen, verdeling over mannen en vrouwen

Bron: RSVZ – berekeningen Kmo-observatorium.

In 2015, en voor alle sectoren samen, kunnen de 647.851 mannelijke zelfstandigen worden opgedeeld in 211.228 bestuurders van vennootschappen (32,6 %) en 436.623 andere natuurlijke personen met een eigen zaak (67,4 %). In 2014 waren er dat respectievelijk 636.963, 210.239 en 426.724. Het aantal bestuurders is dus verminderd met 0,4 procentpunt ten voordele van de zelfstandigen met een zaak op hun naam.

Van de 320.271 zelfstandige vrouwen in 2015 waren er 86.207 bestuurster van vennootschappen (26,9 %) en 234.064 vrouwen met een eigen zaak op hun naam (73,1 %), tegenover respectievelijk 310.819, 87.342 (28,1 %) en 223.477 (71,9 %) in 2014. Het aantal bestuursters daalde dus met 1,2 procentpunt in het voordeel van het aantal vrouwen met een eigen zaak op hun naam.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

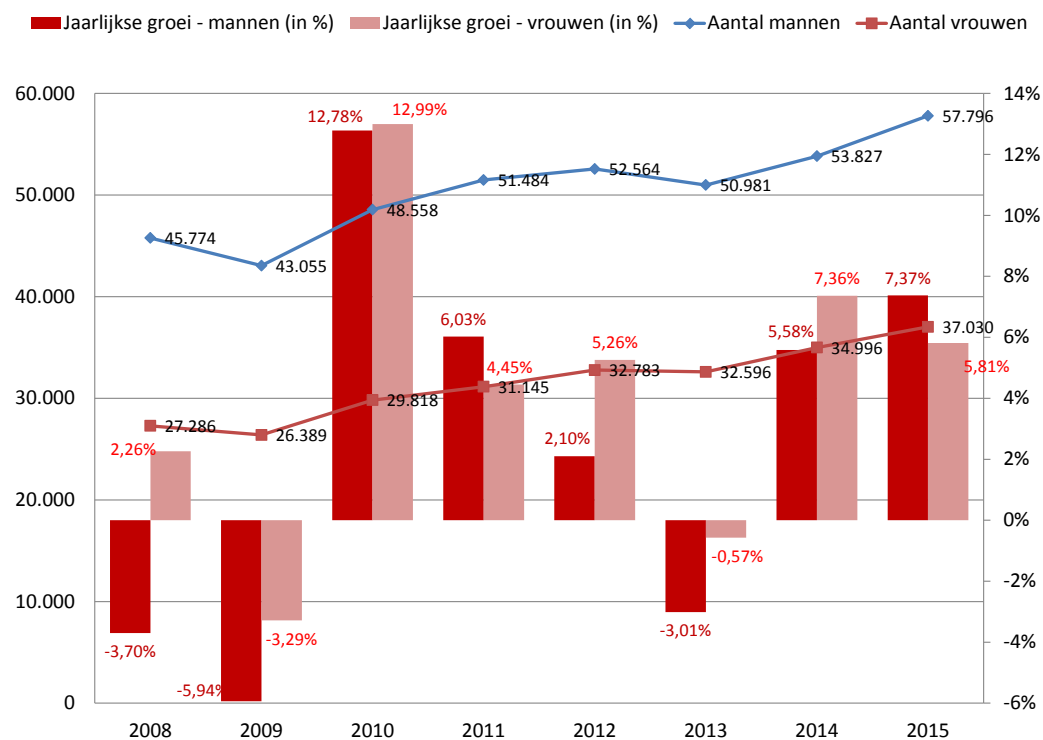
Er zijn meer mannen dan vrouwen bestuurder van vennootschappen. In 2015 bedraagt dit verschil 5,7 procentpunt tegenover 4,9 in 2014.

De grafiek laat zien dat de toename van de vrouwelijke zelfstandigen, gedurende de negen beschouwde jaren, groter is dan dat van de mannen. Dit is een inhaalbeweging die deels wordt verklaard door het betrekkelijk lage niveau van de initiële cijfers.

De grafieken 22 en 23 over de oprichtingen en stopzettingen van bedrijven geven een beeld van het vrouwelijke ondernemerschap over de periode 2008-2015.

Voor het aantal oprichtingen (grafiek 22) is er over de ganse periode heen een correlatie tussen de curven "mannen" en "vrouwen". Maar de groei bij de vrouwen is groter, behalve in 2011 en 2015.

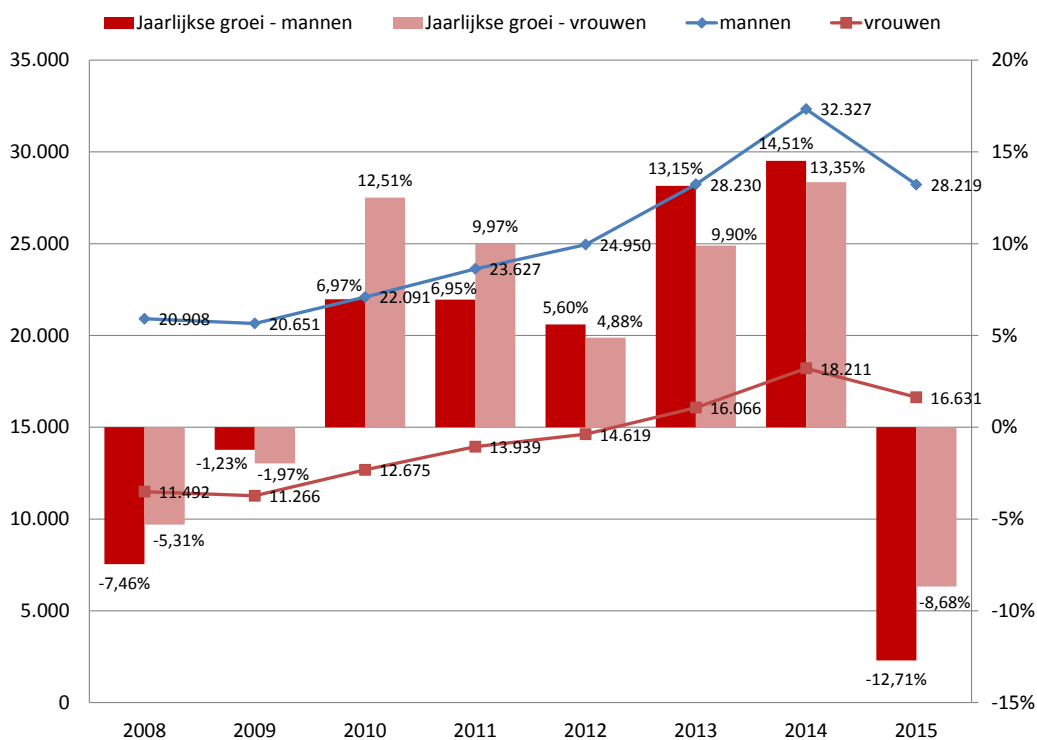
Grafiek 22. Aantal oprichtingen per geslacht

Bron: RSVZ – berekeningen Kmo-observatorium.

Voor de stopzettingen (grafiek 23) is er ook een correlatie tussen de curves "mannen" en "vrouwen", maar de vrouwelijke stopzettingsgraad is hoger dan die van de mannen in 2008, 2010, 2011 en 2015. De stopzettingsgraad voor vrouwen, hetzij vrijwillig of wegens faillissement, beliep 36 % in 2014. Het falingsrisico kan worden verklaard doordat de vrouwelijke zelfstandige activiteiten meestal recenter zijn en kleiner van omvang.

Grafiek 23. Stopzettingen per geslacht

Bron: RSVZ – berekeningen Kmo-observatorium.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Tabel 5. Totale voorraad vrouwelijke zelfstandigen, oprichtingen en stopzettingen (jaarlijks), volgens de activiteitennomenclatuur van het RSVZ

Aantal, tenzij anders vermeld.

2014						
Sector volgens RSVZ	Aantal vrouwelijke zelfstandigen	Aandeel in %	Aantal oprichtingen - vrouwen	Aandeel in %	Aantal stopzettingen - vrouwen	Aandeel in %
Landbouw	13.360	4,30	1.226	3,50	488	2,68
Visvangst	120	0,04	3	0,01	4	0,02
Industrie en ambacht (productie)	29.634	9,53	3.258	9,31	1.827	10,03
Handel	104.042	33,47	11.242	32,12	7.487	41,11
Vrije (en intellectuele) beroepen	119.939	38,59	14.755	42,16	5.721	31,42
Diensten	39.389	12,67	4.028	11,51	2.347	12,89
Diverse	4.335	1,39	484	1,38	337	1,85
Totaal	310.819	100,00	34.996	100,00	18.211	100,00
2015						
Sector volgens RSVZ	Aantal vrouwelijke zelfstandigen	Aandeel in %	Aantal oprichtingen - vrouwen	Aandeel in %	Aantal stopzettingen - vrouwen	Aandeel in %
Landbouw	14.660	4,58	1.914	5,17	549	3,37
Visvangst	119	0,04	1	0,00	0	0,00
Industrie en ambacht (productie)	29.603	9,24	3.244	8,76	1.543	9,48
Handel	103.980	32,47	11.353	30,66	6.772	41,61
Vrije (en intellectuele) beroepen	125.983	39,34	14.444	39,01	4.974	30,56
Diensten	40.130	12,53	4.043	10,92	2.052	12,61
Diverse	5.796	1,81	2.031	5,48	384	2,36
Totaal	320.271	100,00	37.030	100,00	16.274	100,00

Bron: RSVZ – berekeningen Kmo-observatorium.

Uit deze momentopnames van 2014 en 2015 (tabel 5) komen duidelijk drie bedrijfstakken naar voren met een grote vrouwelijke aanwezigheid (bestuurders van vennootschappen en natuurlijke personen met een eigen zaak):

- vrije en intellectuele beroepen⁹ (38,6 % in 2014 en 39,3 % in 2015),
- de handel¹⁰ (33,5 % in 2014 en 32,5 % in 2015) en
- de diensten¹¹ (12,7 % in 2014 en 12,5 % in 2015).

De twee laatst genoemde kennen hevige concurrentie¹². Voorts zijn de vrouwen actiever in het oprichten van bedrijven in de drie genoemde branches, maar als het over stopzettingen gaat, krijgen we een enigszins andere volgorde:

- handel (resp. 41,1 % en 41,6 %),
- vrije intellectuele beroepen (resp. 31,4 % en 30,6 %) en ten slotte
- de diensten (resp. 13 % en 12,6 %).

De genoemde drie branches zijn minder kapitaalsintensief, en hebben in het algemeen een lager groeipotentieel in vergelijking met sterk kapitaalsintensieve en technologische activiteiten.

Het vrouwelijke ondernemerschap heeft nog een groeimarge. Uit de berekeningen van het Kmo-observatorium blijkt immers (tabel 6) dat de twee ratio's (of activiteitsgraden) van vrouwelijke zelfstandigen lager zijn dan bij mannelijke zelfstandigen, terwijl de jaarlijkse groei van de totale actieve bevolking¹³ en van de werkzame bevolking¹⁴, onder vrouwen, globaal genomen hoger is dan bij mannen, voor de ganse geanalyseerde periode (2007-2015).

9 Met een significante vrouwelijke aanwezigheid in de paramedische sector (psychologen, verpleegkundigen, vroedvrouwen, therapeutes, masseuses, ...)

10 Met een significante vrouwelijke aanwezigheid in de subsectoren detailhandel (aan- en verkoop en verhuring van industriële producten) en tussenpersonen in de handel (vertegenwoordigers, makelaars, nijverheids- en handelsagenten, publiciteitsagenten)

11 Met een significante vrouwelijke aanwezigheid in de schoonheidszorgen (kapsalon, manicure, pedicure, sauna, ...)

12 Développement de l'entrepreneuriat féminin en région wallonne, novembre 2014, p 30.

13 Dit zijn zowel werklozen als zelfstandigen en loontrekkenden van 15 jaar en ouder. Hierin zijn niet begrepen de personen zonder economische activiteit zoals de vrijwilligers, de studenten en de gepensioneerden.

14 Dit zijn de zelfstandigen en de loontrekkenden van 15 jaar en ouder.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Tabel 6. Aantal zelfstandigen, actieve en werkzame bevolking en verschillende ratio's, volgens geslacht

	Geslacht	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Aantal zelfstandigen (Z)	Man	567.540	579.868	590.259	600.948	611.847	623.552	629.937	636.963	647.851
	Vrouw	249.951	259.420	267.650	276.916	285.070	294.101	301.909	310.819	320.271
Actieve bevolking (AB)	Man	2.595.019	2.608.576	2.609.326	2.649.335	2.622.762	2.637.157	2.651.384	2.643.862	2.639.889
	Vrouw	2.105.640	2.138.072	2.159.422	2.206.794	2.194.102	2.210.267	2.249.507	2.276.521	2.280.795
Werkende bevolking (WB)	Man	2.421.009	2.438.734	2.405.580	2.432.599	2.434.543	2.433.373	2.419.733	2.402.480	2.396.861
	Vrouw	1.927.047	1.974.924	1.983.790	2.017.991	2.035.916	2.045.662	2.064.806	2.094.864	2.102.431
Ratio (Z/AB) (%)	Man	21,87	22,23	22,62	22,68	23,33	23,64	23,76	24,09	24,54
	Vrouw	11,87	12,13	12,39	12,55	12,99	13,31	13,42	13,65	14,04
Ratio (Z/WB) (%)	Man	23,44	23,78	24,54	24,70	25,13	25,63	26,03	26,51	27,03
	Vrouw	12,97	13,14	13,49	13,72	14,00	14,38	14,62	14,84	15,23
Groei in % AB	Man		0,52	0,03	1,53	-1,00	0,55	0,54	-0,28	-0,15
	Vrouw		1,54	1,00	2,19	-0,58	0,74	1,78	1,20	0,19
Groei in % WB	Man		0,73	-1,36	1,12	0,08	-0,05	-0,56	-0,71	-0,23
	Vrouw		2,48	0,45	1,72	0,89	0,48	0,94	1,46	0,36

Bron: Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie en RSVZ – berekeningen Kmo-observatorium.

De gegevens die het RSVZ publiceert over de inkomstenschijven die het Kmo-observatorium analyseerde, laten uitschijnen dat vrouwen minder inkomsten uit hun zelfstandige activiteit halen dan mannen. Over het algemeen bevinden de vrouwen zich in de laagste inkomstencategorieën.

Volgens de RSVZ-gegevens voor het volledige stelsel (zelfstandigen en helpers), waren er in 2014 154.349 vrouwen en 223.222 mannen in de inkomensschijf "0 tot minder dan 7.500 euro". Het Kmo-observatorium heeft berekend dat 51,4 % (154.349 van 300.160) van de vrouwen een inkomen van minder dan 7.500 euro heeft aangegeven, tegen 36,8 % (223.222 op 606.036) van de mannen. Maar we weten dat de vrouwen 80 % van het totaal aantal helpers uitmaken, en helpers hebben minder inkomsten aan te geven. Over hetzelfde jaar moeten we vaststellen dat 0,34 % (2.058 op 606.036) van de mannen een inkomen hebben aangegeven van meer dan 250.000 euro, tegenover 0,14 % (418 op 300.160) bij de vrouwen.

3.3.3. De vrouwen in een aantal vrije beroepsinstellingen

De rapporten 2009 en 2012 van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen onderstreepten de zwakke aanwezigheid van de vrouwen in de beleidsorganen van de ordes en beroepsinstellingen¹⁵. Dit hoofdstuk geeft daarover een stand van zaken met een vergelijking van het aantal vrouwen in de beslissingsorganen van vier ordes en beroepsinstellingen, namelijk het Beroepsinstituut van de Vastgoedmakelaars (BIV), het Beroepsinstituut van Erkende Boekhouders en Fiscalisten (BIBF), de Psychologencommissie en het Instituut van de Auto-Experts (IAE).

Bij ieder van die vier bekeken we de samenstelling van de beslissingsorganen, namelijk de nationale raden van het BIV en het BIBF, de effectieve stemgerechtigde leden van de Psychologencommissie en de raad van het IAE. De indicator geeft de vrouwelijke aanwezigheid weer in de beslissingsorganen en onder de leden en stagiairs van de beroepsgroeperingen¹⁶.

15 "Vrouwen aan de Top": <http://igym-iefh.belgium.be/nl/publicaties>

16 De eventuele stagiairs zijn inbegrepen omdat ze bij het BIV ten volle lid zijn. Het BIV heeft geen cijfers van vóór 2011. Het IAE is opgericht in november 2013. Ingeval van twee mandaten in eenzelfde jaar, vermelden we alleen dit met de langste duur.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Tabel 7. Verdeling man-vrouw in vier beslissingsorganen

Aandeel in %.

Jaar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	gemidd.
BIV	Vrouw	17	17	28	28	28	28	28	28	26
	Man	83	83	72	72	72	72	72	72	74
BIBF	Vrouw	39	39	39	39	33	33	33	33	36
	Man	61	61	61	61	67	67	67	67	64
Psychologen	Vrouw	28	28	29	29	29	37	37	37	31
Commissie	Man	72	72	71	71	71	63	63	63	69
IAE	Vrouw	nvt								
	Man	nvt								
Totaal	Vrouw	28	28	32	32	30	33	26	26	29
	Man	72	72	68	68	70	67	74	74	31

Bron: BIV, BIBF, Psychologencommissie, IAE - berekeningen Kmo-observatorium.

Tabel 8. Verdeling man-vrouw van de leden en stagiairs van vier beroepsorganisaties
 Aandeel in %.

Jaar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	gemidd.
BIV	Vrouw	n/a			27	28	24	30	30	28
	Man	n/a			73	72	76	70	70	72
BIBF	Vrouw	27	27	28	29	29	29	30	31	29
	Man	73	73	72	71	71	71	70	69	71
Psycho- logen commissie	Vrouw	72	73	75	76	77	79	80	81	77
	Man	28	27	25	24	23	21	20	19	23
IAE	Vrouw	nvt					0	1	1	1
	Man	nvt					100	99	99	99
Totaal	Vrouw	48	50	52	53	44	44	47	49 %	48 %
	Man	52	50	48	47	56	56	53	51	52

Bron: BIV, BIBF, Psychologencommissie, IAE - berekeningen Kmo-observatorium.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Het gemiddelde aandeel vrouwen in de beslissingsorganen is 29 %. Het IAE heeft sinds zijn oprichting geen vrouwen in zijn raad. Het BIV heeft gemiddeld 26 % vrouwelijke vertegenwoordigers. De Psychologencommissie en het BIBF scoren gemiddeld hoger, met respectievelijk 31 % en 36 %. Het aantal vrouwen neemt toe in het BIV en in de Psychologencommissie.

Het gemiddelde aantal vrouwelijke leden bedraagt 48 % (grafiek 8). De onderscheiden beroepsgroeperingen vertonen grote verschillen. De Psychologencommissie telt immers 77 % vrouwelijke leden sinds 2007, terwijl dat aandeel slechts 1 % uitmaakt bij het IAE dat werd opgericht in 2013. Bij het BIBF en het BIV zijn bijna één derde van de leden vrouwen, respectievelijk 29 % en 28 %.

De aanwezigheid van de vrouwen in de beslissingsorganen van het BIV, BIBF en IAE is ongeveer evenredig met hun ledenaantallen (leden en stagiairs): het BIV heeft 26 % vrouwelijke raadsleden tegenover een vrouwelijk aandeel van 28 % van de leden en stagiairs; bij het BIBF is dat respectievelijk 36 % en 29 %. Er zijn geen vrouwen in de raad van het IAE, maar onder de leden tellen we ook maar 1 % vrouwen. Bij de Psychologencommissie stellen we een groot verschil vast tussen vrouwen die deelnemen aan de beslissingen (31 %), terwijl ze 77 % van de leden uitmaken.

Tabel 9. Synthese van de voornaamste indicatoren van het vrouwelijke ondernemerschap

		Wijziging in %.				
Indicator	Variabele	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
Werkzaamheidsgraad	vrouwen					
Voorraad zelfstandigen	vrouwen	2,9	3,2	2,7	3,0	3,0
Voorraad mannen	mannen	1,8	1,9	1,0	1,1	1,7
Aantal oprichtingen	vrouwen	4,5	5,3	-0,6	7,4	5,8
Aantal oprichtingen	mannen	6,0	2,1	-3,0	5,6	7,4
Aantal stopzettingen	vrouwen	10,0	4,9	9,9	13,4	-8,7
Aantal stopzettingen	mannen	7,0	5,6	13,2	14,5	-12,7
Aandeel in de beslissingsorganen in 4 beroepsgroeperingen	vrouwelijke leden					
Aandeel in het BIV	vrouwelijke leden					
Aandeel in het BIBF	vrouwelijke leden					
Aandeel in de Psychologencommissie	vrouwelijke leden					
Aandeel in het IBA	vrouwelijke leden	NVT	NVT	0		

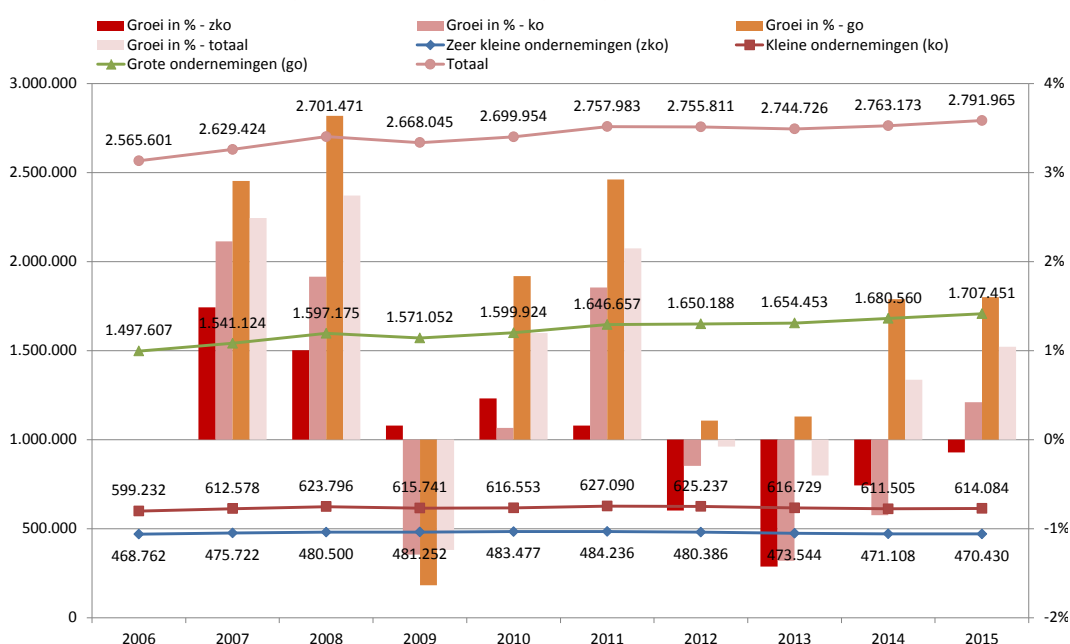
Uitleg bij de tabel: In elk van de vijf modules van de Boordtabel geven we met de beschikbare gegevens een beeld van een reeks van kernindicatoren over de laatste vijf jaar. Groen duidt op een gunstig effect op de economie of op goede berichten vanuit verschillende hoeken en oranje en rood op een ongunstig effect of op slechte berichten vanuit verschillende hoeken.

3.4. Kernvariabelen

3.4.1. Tewerkstelling en omzet

Dank zij de RSZ-gegevens kunnen we het tewerkstellingsverloop in de privésector volgen.

Grafiek 24. Tewerkstelling in de privésector, volgens grootteklasse van de bedrijven

Bron: RSZ - berekeningen Kmo-observatorium

Het totaal aantal jobs in de privésector bedroeg 2.791.965 in juni 2015, tegenover 2.763.173 in juni 2014 (grafiek 24). Er zijn dus op 1 jaar tijd netto 28.792 arbeidsplaatsen bijgekomen. Tussen juni 2014 en juni 2013 waren er netto 18.447 arbeidsplaatsen bijgekomen. Dat zijn bemoedigende cijfers na de jobvernietiging van de voorgaande jaren: 2.172 in 2012 en 11.085 in 2013, telkens vergeleken met het voorgaande jaar.

De RSZ verdeelt het aantal ondernemingen in grootteklassen volgens het aantal arbeidsplaatsen en gebruikt in zijn statistieken verschillende grootteklassen, zodanig dat het voor ons niet gemakkelijk is om daaruit de klasse van de middelgrote ondernemingen, met 50 tot 249 werknemers, te isoleren. Het Kmo-observatorium kan hieruit twee categorieën destilleren: de zeer kleine ondernemingen (zko, minder dan 10 arbeidsplaatsen) en de kleine ondernemingen (ko, minder dan 50 arbeidsplaatsen).

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Het aantal jobs in deze twee categorieën daalde tussen 2011 en 2014 (grafiek 24).

De tewerkstelling in de privésector verminderde tussen 2014 en 2015 in de zeer kleine ondernemingen, terwijl ze toenam, met 0,4 %, in de kleine ondernemingen.

Deze twee categorieën scoren, in termen van jobcreatie, verrassend slechter dan de grootteklasse "> 49 werknemers".

Tabel 10. Top 5 van de privé-tewerkstelling

		In %.	
		2014	2015
Zeer kleine ondernemingen (< 10 werknemers)	Groot- en kleinhandel, repartie auto's en motorfietsen	25,78	25,65
	Bouw	13,40	13,13
	Accommodatie en maaltijden	11,01	11,36
	Vrije beroepen, wetenschappelijke en technisch diensten	8,63	8,69
	Industrie	7,44	7,27
Kleine ondernemingen (10 tot 49 werknemers)	Groot- en kleinhandel, repartie auto's en motorfietsen	23,45	23,22
	Industrie	14,83	14,80
	Bouw	11,55	11,32
	Menselijke gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	8,60	8,56
	Vervoer en opslag	6,81	6,89
Grote ondernemingen (50 of meer werknemers)	Menselijke gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	21,15	21,35
	Industrie	20,79	20,00
	Vrije beroepen, wetenschappelijke en technisch diensten	17,30	18,32
	Groot- en kleinhandel, repartie auto's en motorfietsen	13,32	13,29
	Bouw	5,54	5,40
Totaal	Groot- en kleinhandel, repartie auto's en motorfietsen	17,68	17,56
	Industrie	17,20	16,71
	Menselijke gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	15,49	15,68
	Vrije beroepen, wetenschappelijke en technisch diensten	12,73	13,35
	Bouw	7,42	7,19

Bron: RSZ, berekeningen - Kmo-observatorium.

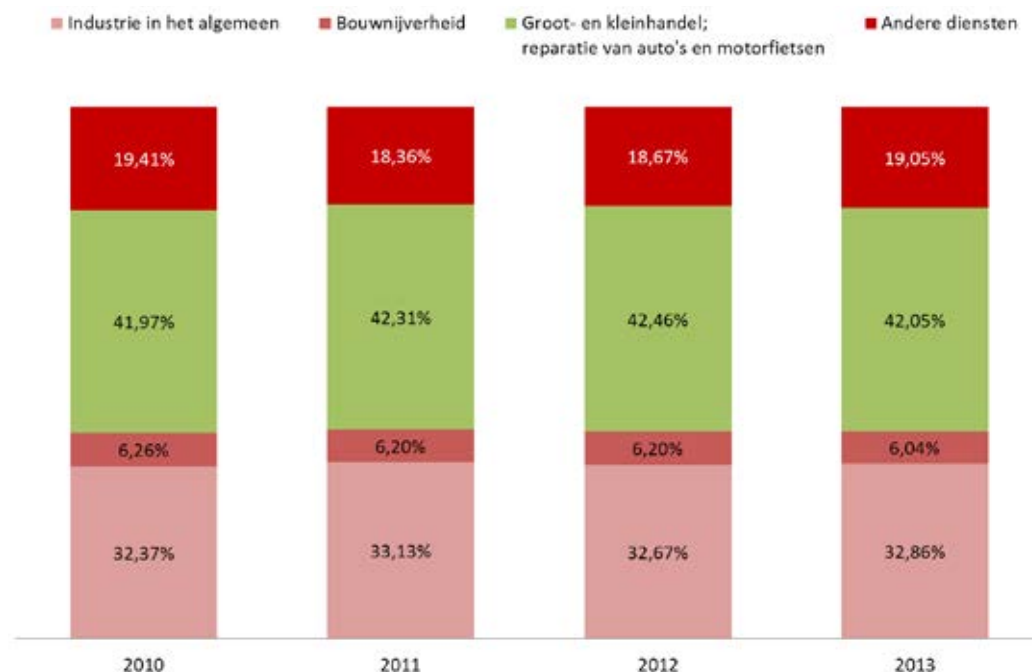
In de momentopname van 2014 en 2015 zien we vijf zwaargewichten op het gebied van jobs, en onderverdeeld volgens grootteklasse. Onder de zeer kleine ondernemingen en de kleine ondernemingen springen twee bedrijfstakken eruit. Het zijn de “groot- en kleinhandel, reparatie van auto’s en motorfietsen” en de “bouwnijverheid”.

In de categorie “Zeet kleine ondernemingen” zagen we in 2014 en 2015 in de sectoren “accommodatie en maaltijden” en “vrije beroepen, wetenschappelijke en technische diensten” een percentsgewijze toename aan jobs in de privésector.

Bij de “kleine ondernemingen” heeft alleen de sector “vervoer en opslag” meer jobs gerealiseerd.

Als we de “grote ondernemingen” onder de loep nemen, zien we dat in 2014 en 2015 twee bedrijfstakken een groter aandeel in de totale tewerkstelling in de privésector hebben verworven: “menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening” en “vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten”.

Grafiek 25. Verdeling van de omzet in de 4 grootste bedrijfstakken

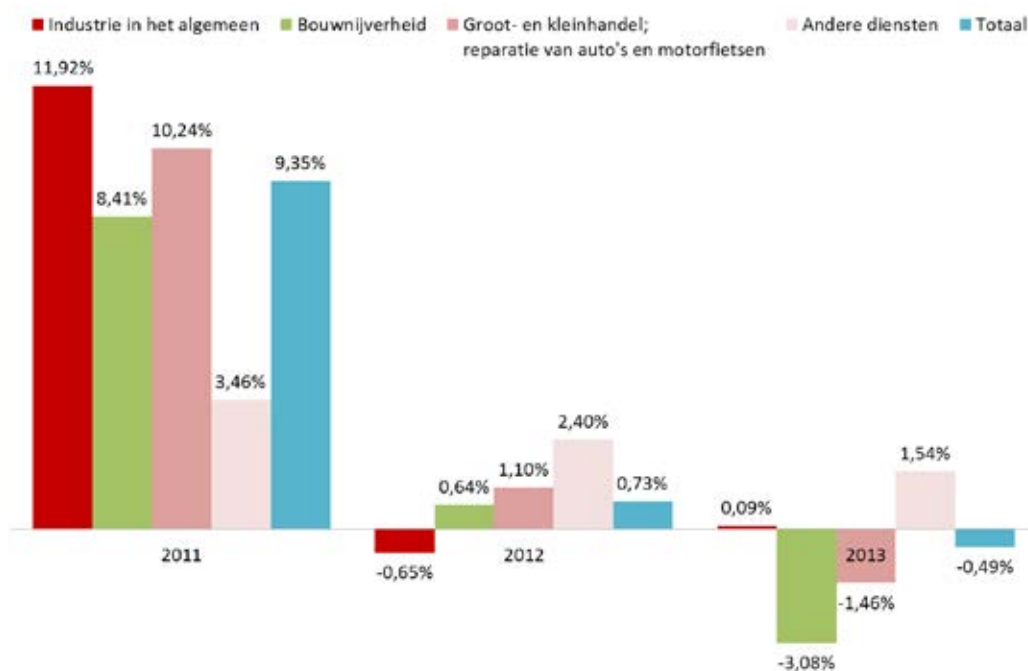
Bron: Eurostat – berekeningen Kmo-observatorium.

Jaar na jaar realiseerden de sector “groot- en kleinhandel, herstelling van auto’s en motorfietsen” en de sector “andere diensten” respectievelijk meer dan 40 % en iets minder dan 20 % van de totale omzet in de privésector volgens de Eurostat-gegevens.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Grafiek 26. Omzetgroei in de 4 grootste bedrijfstakken

In %.

Bron: Eurostat – berekeningen Kmo-observatorium.

Tussen 2010 en 2011 steeg de omzet van de sectoren industrie en "groot- en kleinhandel, herstelling van auto's en motorfietsen", sneller dan het geheel van de privésector (resp. 11,92 %, 10,24 % en 9,35 %).

De omzet van de "andere diensten" en van "groot- en kleinhandel, herstelling van auto's en motorfietsen" nam tussen 2011 en 2012 meer toe, namelijk met 2,4% en 1,1%, dan in de hele privésector (0,73%)

In 2013 steeg de omzet in de sector "andere diensten" (1,54 %) en in de "industrie" (0,09 %). Hij daalde daarentegen in de sectoren "bouw" (-3,08 %), "groot- en kleinhandel, herstelling van auto's en motorfietsen" (-1,46 %) en voor het geheel van de privésector (-0,49 %).

3.4.2. Financiering (aanbod)

Voor de cijfers over de aanbodzijde van de bankleningen voor kmo's kunnen we terecht bij de Nationale Bank van België.

Tabel 11 geeft de drie grote aggregaten¹⁷ over de leningen aan niet-financiële vennootschappen:

- Schema A: het totale uitstaande en gebruikte kredietbedrag verdeeld in korte en lange termijn, of respectievelijk bedrijfskapitaal en investeringskapitaal;
- Centrale voor kredieten aan ondernemingen:
 - het totale toegekende uitstaande kredietbedrag (kredietlijnen of –plafonds);
 - het totale gebruikte uitstaande kredietbedrag.

Tabel 11. Toegestane bankkredieten

In miljoen euro, tenzij anders vermeld.

	Uitstaand (einde 2014)	Uitstaand (einde 2015)	Wijziging in %
Totaal kredieten (schema A)	111.605	115.466	3,46
Totaal op niet meer dan een jaar	31.275	30.801	-1,52
Totaal op lange termijn	80.330	84.664	5,40

	Einde 2014	Einde 2015	Wijziging in %
Totaal toegestaan aan alle ondernemingen	160.943	174.580	8,47
Totaal toegestaan aan kmo's	109.952	115.144	4,72
Aandeel voor de kmo's	68,32 %	65,95 %	
Totaal gebruikt door alle ondernemingen	115.524	120.349	4,18
Totaal gebruikt door kmo's	88.096	92.009	4,44
Aandeel van de kmo's (in %)	76,26	76,45	

Bron: CKO – berekeningen Kmo-observatorium.

Het krediet aan ondernemingen neemt toe. In de vierde trimester van 2015 beliep het uitstaande krediet 115 miljard euro tegenover 112 miljard in de vierde trimester van 2014 (schema A) of een toename met 3,46 %.

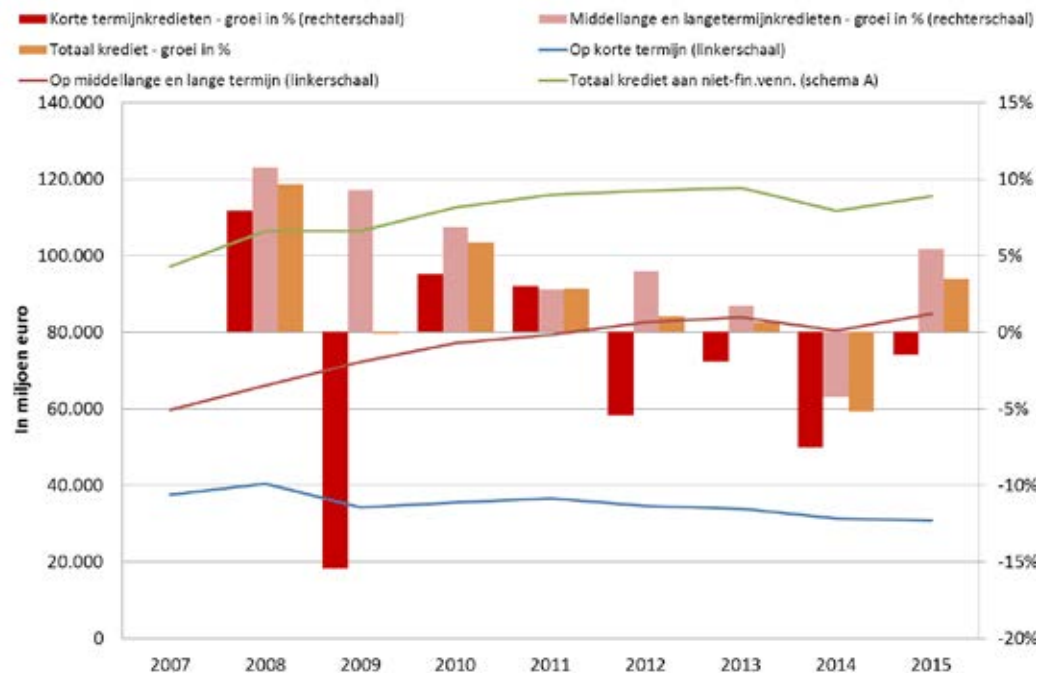
Over dezelfde periode is de wijziging van de investeringskredieten (lange termijn) groter dan die van de bedrijfskredieten (korte termijn); de eerste stijgen met 5,4 %, de andere zakken met 1,52 %.

Elk jaar, 2011 uitgezonderd, nemen de investeringskredieten sterker toe dan de bedrijfskredieten, met name kaskrediet en de voorschotten in rekening-courant (grafiek 27).

¹⁷ De gegevens over de uitstaande kredietbedragen worden uit twee bronnen geput: enerzijds het schema A waarin de kredietinstellingen hun maandelijkse financiële posities meedelen, en anderzijds de Centrale voor kredieten aan ondernemingen die op een individuele basis de totale kredietverlening door ingezeten banken verzamelt.

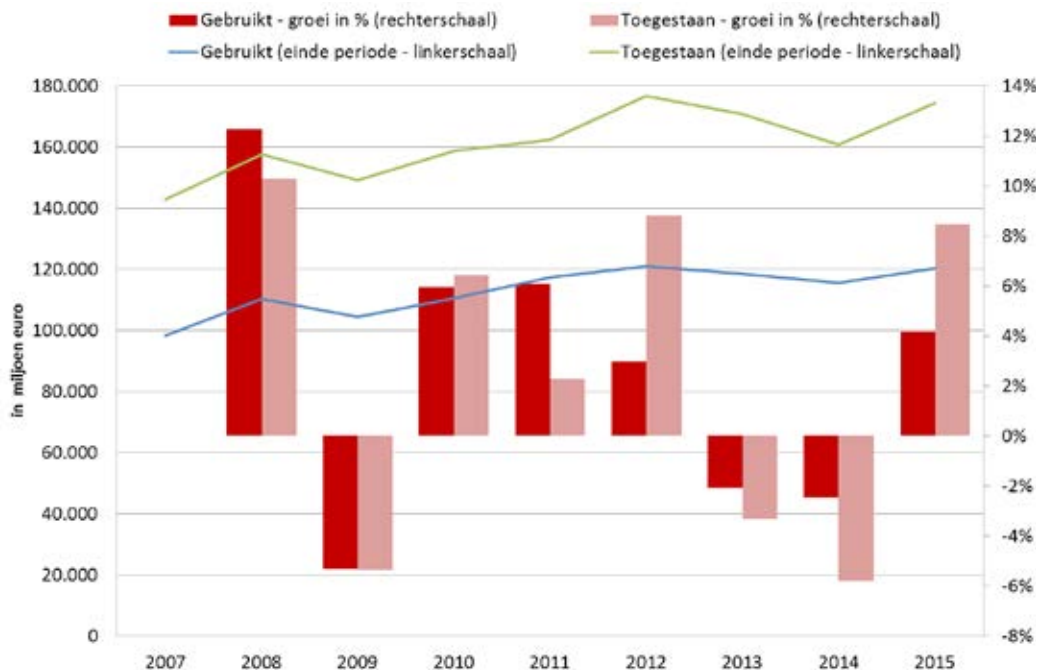
"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Grafiek 27. Uitstaande kredieten

Bron: CKO – berekeningen Kmo-observatorium.

Grafiek 28. Bankkredieten voor Belgische niet-financiële vennootschappen

Bron: Centrale voor Kredieten aan Ondernemingen – berekeningen Kmo-observatorium.

Een toegekend krediet wordt daarom niet volledig gebruikt. In grafiek 28 zien we het verloop van de toegekende kredieten en de gebruikte kredieten bij de niet-financiële

vennootschappen in de periode 2007-2015. Het grootste verschil tussen “toegestaan” en “gebruikt” doet zich voor in 2012 (ongeveer 56 miljard euro) en het kleinste verschil in 2009 (45 miljard euro).

Tussen 2014 en 2015 beliepen de toegestane kredieten en de gebruikte kredieten aan niet-financiële instellingen respectievelijk 174 miljard en 120 miljard euro. Dat is tegenover 2014 een stijging van 8,5 % en 4,2 %.

Het stijgingspercentage van de gebruikte kredieten is groter dan dat van de toegestane kredieten, uitgezonderd echter in 2010, 2012 en 2015. Dit heeft te maken met de financiële crisis van 2008-2009. In dezelfde periode bemerken we dat de stijgingspercentages van de kredieten op middellange en op lange termijn groter waren dan deze op korte termijn, uitgezonderd in 2011.

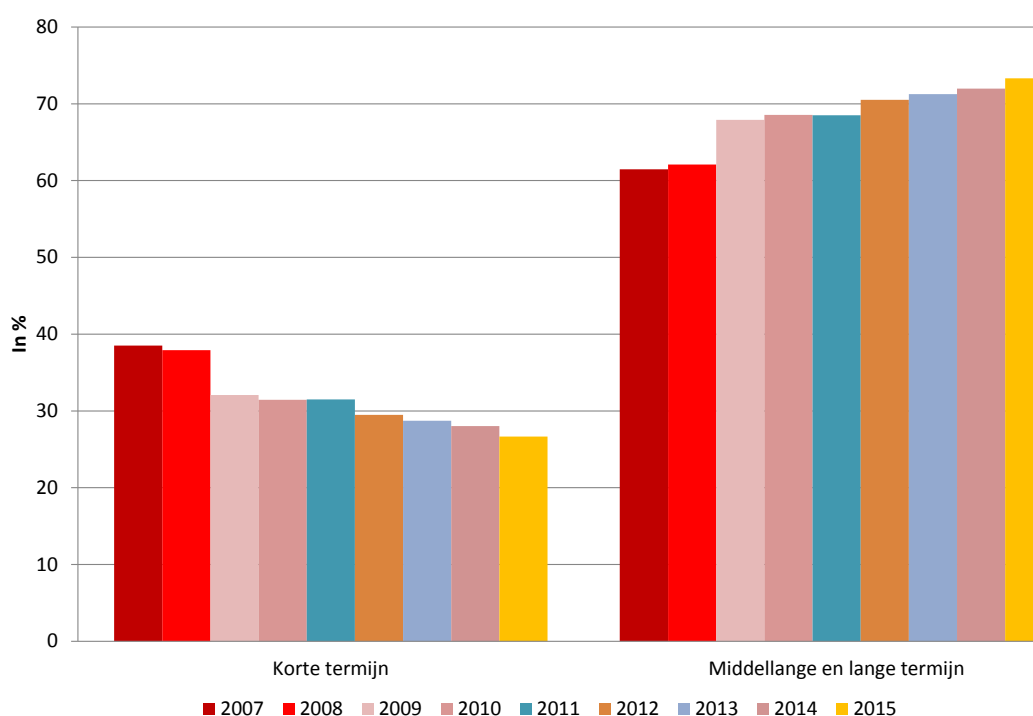
Er is een verband tussen beide waardereeksen. In de grafiek zien we dat de wijziging van deze twee variabelen negatief is in 2009, 2013 en 2014.

De kredieten op korte termijn (voorschotten in rekening-courant, kasfaciliteiten, ...) dienen gewoonlijk om kasgeld aan te vullen en om vorderingen op klanten te overbruggen. Kredieten op middellange en op lange termijn dienen meestal voor vervangings- en uitbreidingsinvesteringen.

De bankkredieten op korte termijn voor alle ondernemingen dalen terwijl deze op middellange en lange termijn stijgen.

Grafiek 29 laat zien dat in 2015, 26,7 % van de kredieten, kortetermijnkredieten waren, tegenover 73,3 % op middellange en lange termijn, -1,34 procentpunt aan kortetermijnkredieten ten opzichte van 2014 en +1,34 procentpunt voor de kredieten op middellange en lange termijn.

Grafiek 29. Verdeling gebruikt krediet volgens looptijd

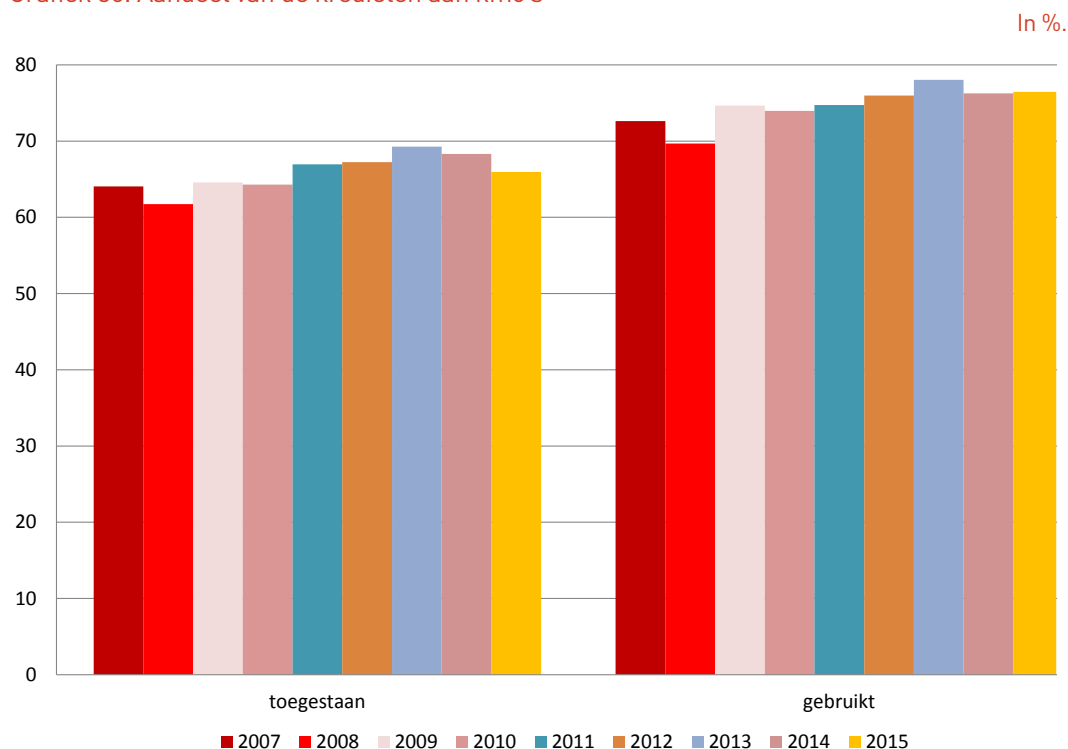
Bron: CKO – berekeningen Kmo-observatorium.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Over de periode 2007-2015 was 2008 het jaar waarin de kmo's het minst de hun toegestane kredieten gebruikten (68 %) (grafiek 30). Tussen 2008 en 2009 werd het kredietbeleid versoepeld, maar voor de kmo's nam de financiering voortdurend toe tussen 2009 en 2013, een daling in 2010 uitgezonderd, zowel bij de toegestane als bij de gebruikte kredieten.

In 2015 is het gebruik van het toegestane krediet toegenomen, met 0,2 % tegenover 2014. Dit laat ons toe te zeggen dat de bankkredieten een belangrijke financieringsbron blijven voor de kmo's, terwijl er nog andere bronnen zijn zoals de financiering met eigen middelen, risicokapitaal, Business Angels, crowdfunding, ...). Helaas laten de statistieken van de CKO geen diepere analyse toe tot op het niveau van de micro-ondernemingen. Het zijn juist deze die het meest problemen hebben om bankkredieten te krijgen.

Grafiek 30. Aandeel van de kredieten aan kmo's

Bron: Centrale voor Kredieten aan Ondernemingen – berekeningen Kmo-observatorium.

De Belgische geldmarkt voor ondernemingen blijft hoofdzakelijk een privébusiness, maar vergeten we niet de openbare kredietinstrumenten (leningen en waarborgen) en/of de subsidies (intrest en kapitaal). Hiermee wordt de private markt aangevuld en worden marktstoornissen verholpen, vooral voor kmo's en starters (klein en jong).

Het Kmo-observatorium heeft gegevens verzameld vanuit de drie gewesten. Het Participatiefonds, een federale kredietverstrekker, werd ingevolge de zesde staatshervorming opgeheven. Voortaan zijn de drie gewesten bevoegd via de

Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV), het Brussels Waarborgfonds en de “Société Wallonne de Financement et de Garantie des Petites et Moyennes Entreprises (SOWALFIN)”.

Tabel 12. Financieringsinstrumenten van de overheid voor de kmo's

In euro.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Waarborgen en ge- waarborgde leningen	469.209.896	1.244.645.805	1.442.314.181	879.243.707	750.346.041	1.306.358.165
Jaarlijkse groei in %		165,26	15,88	-39,04	-14,66	74,10

Bron: berekeningen Kmo-observatorium op basis van gegevens van het Participatiefonds, het Brussels Waarborgfonds, SOWALFIN en PMV.

De gegevens in tabel 12 tonen aan dat de twee vermelde instrumenten, gemiddeld over de periode 2009-2013, hebben bijgedragen voor 79 % van het totale financieringsaanbod vanuit de overheid (waarborgen, gewaarborgde leningen, rechtstreekse kredieten), ofwel 1 miljard euro.

3.4.3. Financiering (vraag) en internationalisering

Financiering (vraag)

In 2015 maakte de FOD Economie de resultaten bekend van een [studie](#)¹⁸, die voor hem was uitgevoerd door UNIZO en de Universiteit Antwerpen. Deze enquête was gericht op de ondernemingen die in de loop van de laatste 12 maanden ten minste 1 krediet hadden aangevraagd bij een bank voor de financiering van investeringen of van bedrijfskapitaal. 49,6 % van de bevroagden had inderdaad dergelijk krediet gevraagd. Bij de micro-ondernemingen was dit minder het geval (36,9 %) en bij de kmo's was dit 56,3 %.

4,8 % van de bevroagde ondernemingen had geen krediet gevraagd, omdat ze meenden dat dit toch niet zou worden toegestaan. Voor de micro-ondernemingen lag dit aandeel 5,5 procentpunt hoger (micro-ondernemingen 8 %, kmo 2,5 %). Er werd een verhoging van het aantal geweigerde aanvragen vastgesteld tegenover 2012, zowel voor de kmo's (van 12,9 % naar 13,2 %) als voor de micro-ondernemingen (van 22,7 % naar 26,8 %).

18 Voor deze studie is een micro-onderneming een onderneming die in 2013 minder dan 10 werknemers had en een omzet van minder dan 2 miljoen euro. Een kmo is zowel een kleine onderneming (< 50 werknemers en < 10 miljoen omzet) als een middelgrote onderneming (<250 werknemers en < 50 miljoen omzet).

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Internationalisering

Uit de studie¹⁹ "[De exportprestaties van de Belgische kmo's](#)" die PwC voor de FOD Economie uitvoerde in 2016, blijkt dat één vierde van de kmo's actief is in de export. Voor de goederenexport zijn zeven sectoren samen goed voor 75 % van de totale uitvoer, zo blijkt uit gegevens over 2012. Het gaat hier in afnemende orde over de groothandel, de chemische nijverheid, de staalindustrie, de vervaardiging van cokes en geraffineerde aardolieproducten, voedings-, dranken- en tabaksindustrie, de auto-industrie en de groot- en kleinhandel en onderhoud en reparatie van auto's en motorfietsen.

In de grootste sector voor de goederenexport, de groothandel, leveren de kleine ondernemingen de grootste bijdrage, nl. 46 %.

In 2013 behoorden 69 % van de kmo's (ofwel 28.945 kmo's) tot de sectoren die samen goed waren voor meer dan 70 % van de uitvoer naar landen van de Europese Unie. In dezelfde sectoren waren er 9.323 kmo's die buiten de Europese Unie exporteerden, hetzij 76 % van de kmo's.

Tabel 13. Synthese van de voornaamste indicatoren: enkele kernvariabelen uit het bedrijfsleven
In %.

Indicatoren	Variabele	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
Totale tewerkstelling in de bedrijven	micro-ondernemingen	2,2	-0,1	-0,4	0,7	1,0
	kleine ondernemingen	0,2	-0,8	-1,4	-0,5	-0,1
		1,7	-0,3	-1,4	-0,9	0,4
Totaal toegestaan krediet voor niet-financiële vennootschappen		2,3	8,8	-3,3	-5,8	8,5
	kmo's	6,5	9,3	-0,4	-7,1	4,7
Totaal gebruikt krediet door niet-financiële vennootschappen		6,1	3,0	-2,1	-2,5	4,2
Totaal gebruikt krediet door niet-financiële vennootschappen	kmo's	7,2	4,7	0,6	-4,7	4,4
Totaal bedrag aan krediet en waarborgen door de overheid (a)	drie gewesten	-39,0	-14,7	74,1	nm	nm

(a) Twee variabelen zijn hier opgenomen: "Government guaranteed loans" en "Government loan guarantees", respectievelijk het theoretisch bedrag van de geregistreerde kredieten en het theoretisch bedrag van de toegekende bedragen (gebruik).

Uitleg bij de tabel: In elk van de vijf modules van de Boordtabel geven we met de beschikbare gegevens een beeld van een reeks van kernindicatoren over de laatste vijf jaar. Groen duidt op een gunstig effect op de economie of op goede berichten vanuit verschillende hoeken; oranje en rood duiden op een ongunstig effect of op slechte berichten vanuit verschillende hoeken.

Bron: Kmo-observatorium.

19 Deze studie gebruikt de kmo-definitie van de Europese Unie (< 250 werknemers).

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

3.5. Benchmark

We maken een vergelijkende analyse van de prestaties en de ondernemingsdynamiek tussen België en zijn grootste burens (Duitsland, Frankrijk, Nederland) op basis van de technische landenfiches "Small Business Act Fact Sheets" van de DG Growth van de Europese Commissie, de jaarlijkse rapporten van de "Global Entrepreneurship Monitor (GEM)" en gegevens van Eurostat uit de structurele ondernemingsstatistieken.

3.5.1. Benchmark via de Small Business Act Fact Sheets

De gegevens voor de structurele ondernemingsstatistieken die jaarlijks worden verzameld uit een enquête en administratieve bronnen (jaarrekeningen, RSZ, btw) en die Eurostat publiceert, zijn geharmoniseerd onder de lidstaten van de Europese Unie. Ze zijn dus vergelijkbaar. Maar die gegevens wijken af van deze die de Algemene Directie Statistiek verspreidt, omdat die over btw-plichtige bedrijven gaan. In die laatste zitten alle NACEBEL-bedrijfstakken, terwijl de cijfers van Eurostat alleen handelen over de industrie en de marktdiensten (holdings uitgezonderd).

We moeten er dus rekening mee houden dat de gegevens maar een gedeeltelijk zicht op de kmo's van een land bieden. De gegevens²⁰ gaan dus maar over weliswaar vier belangrijke bedrijfstakken: industrie, bouw, handel en diensten. De primaire sector (landbouw, bosbouw, visvangst) is niet vertegenwoordigd, noch de diensten die doorgaans niet als marktdiensten worden beschouwd, namelijk gezondheidszorg en onderwijs.

Volgens de "SBA Fact Sheet – 2015" zijn 99,8 % van de Belgische bedrijven kmo's, zorgen zij voor bij de 70 % van de tewerkstelling en 62,3 % van de toegevoegde waarde in de privésector.

België blijkt duidelijk een land van micro-ondernemingen te zijn. 94,2 % van de bedrijven zijn immers micro-ondernemingen.

Volgens een raming van het Kmo-observatorium is de relatieve kmo-aanwezigheid in België gelijk aan het gemiddelde van de 28 lidstaten. Maar de bijdrage die de Belgische kmo's leveren in termen van tewerkstelling en toegevoegde waarde ligt hoger dan de gemiddelden in de 28 lidstaten (resp. 66,9 en 57,8 %).

20 Eurostat deelt mee dat de gegevens betrekking hebben op de secties B tot J, L, M en N van de nomenclatuur NACE rev. 2.

Tabel 14. Verdeling van de ondernemingen in 2015

In %.

	Micro- onderne- mingen	Kleine onderne- mingen	Mid- delgrote onderne- mingen	Totaal van de kmo's	Grote onderne- mingen	Totaal
België	94,23	4,89	0,73	99,85	0,15	100
Frankrijk	94,55	4,58	0,72	99,85	0,15	100
Duitsland	82,47	14,56	2,50	99,52	0,48	100
Nederland	93,97	4,87	0,99	99,83	0,17	100

Bron: 2015 SBA Fact Sheets – internal market, industry, entrepreneurship and SMEs – berekeningen van het Kmo-observatorium.

Tabel 15. Groei van de verschillende ondernemingstypes (2015 t.o.v. 2014)

In %

	Micro- onderne- mingen	Kleine onderne- mingen	Mid- delgrote onderne- mingen	Totaal van de kmo's	Grote onderne- mingen	Totaal
België	8,65	1,83	-2,00	8,21	2,59	8,20
Frankrijk	12,02	-2,95	-4,29	11,10	-9,13	11,06
Duitsland	1,73	-3,35	-0,35	0,90	0,24	0,89
Nederland	8,77	2,52	3,79	8,40	4,88	8,39

Bron: 2015 SBA Fact Sheets – internal market, industry, entrepreneurship and SMEs – berekeningen van het Kmo-observatorium.

België is vergelijkbaar met Nederland en Frankrijk, voor zover het gaat over het aandeel van de micro-ondernemingen en kleine ondernemingen.

In vergelijking met de drie andere landen vertoont België een significante toename van micro-ondernemingen en kleine ondernemingen (+8,65 % en +1,83 % in 2015).

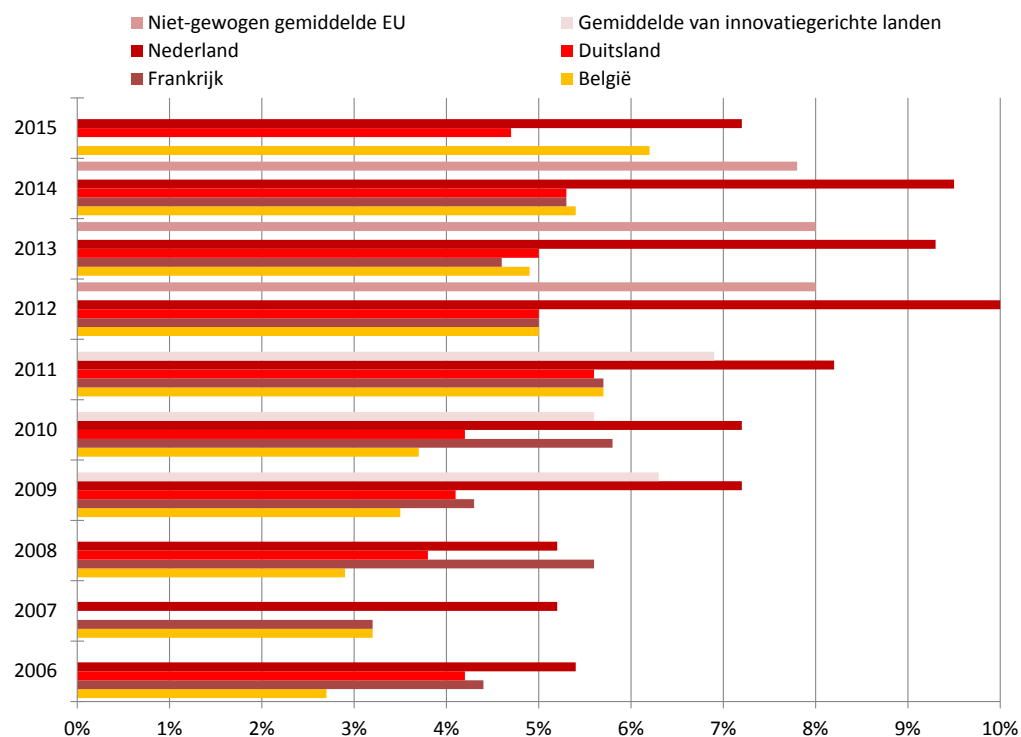
3.5.2. Benchmark via kwalitatieve gegevens van de Global Entrepreneurship Monitor

Een groep van experts brengt jaarlijks in de "Global Entrepreneurship Monitor (GEM)" gegevens bijeen van een aantal landen met een op innovatie gebaseerde economie en harmoniseert ze vervolgens. We kunnen die landen met een gelijkaardige economie en ontwikkeling dus vergelijken.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Twee indicatoren krijgen een bijzondere aandacht: de "Total Early-stage Entrepreneurial Activity (TEA)"²¹ of de totale ondernemingsactiviteit in de startfase, en de "Established Business Ownership Rate (EBOR)"²² of de ratio van het eigenaarschap van gevestigde ondernemingen.

Grafiek 31. Totale ondernemingsactiviteit in de vroege fase "TEA"

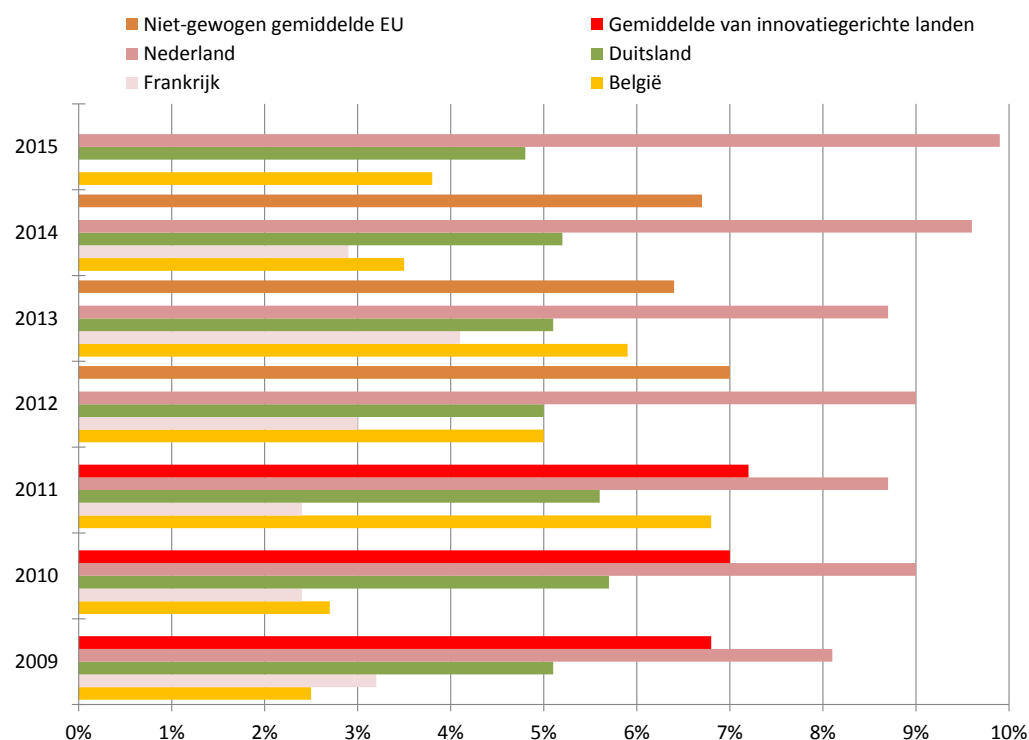
Bron: Global Entrepreneurship Monitor (GEM).

België kende in 2014 en 2015 een toename van de TEA met 5,3 % en 6,2 %, een stijging met 0,9 procentpunt. België deed het beter dan Frankrijk. Alleen Nederland had in vergelijking met de andere landen en het niet-gewogen Europese gemiddelde, een hogere TEA, namelijk 9,3 % in 2013, 9,5 % in 2014 en 7,2 % in 2015.

21 TEA: aandeel van personen tussen 18 en 64 jaar (actieve bevolking) dat betrokken is bij de oprichting van nieuwe ondernemingen of die een pas opgerichte onderneming bezitten.

22 EBOR: aandeel van de eigenaars van een bedrijf dat meer dan 42 maanden actief is.

Grafiek 32. Graad van eigenaarschap van gevestigde ondernemingen "EBOR"

Bron: Global Entrepreneurship Monitor (GEM).

Voor de EBOR stond België in 2013 voor Frankrijk en Duitsland, maar ging het achteruit in 2014, nog een plaatsje vóór Frankrijk maar onder Duitsland. In 2015 haakte België af bij Duitsland en Nederland. Nederland blonk weer uit vergeleken met de drie andere landen met ratio's van 8,7 % in 2013, 9,6 % in 2014 en 9,9 % in 2015.

In het algemeen mogen we stellen dat de Belgische TEA en EBOR-resultaten niet verbeteren in vergelijking met de gemiddelden van de Europese Unie.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Grafiek 33. Oprichtingsgraad in de marktgestuurde niet-financiële economie (2008-2013)

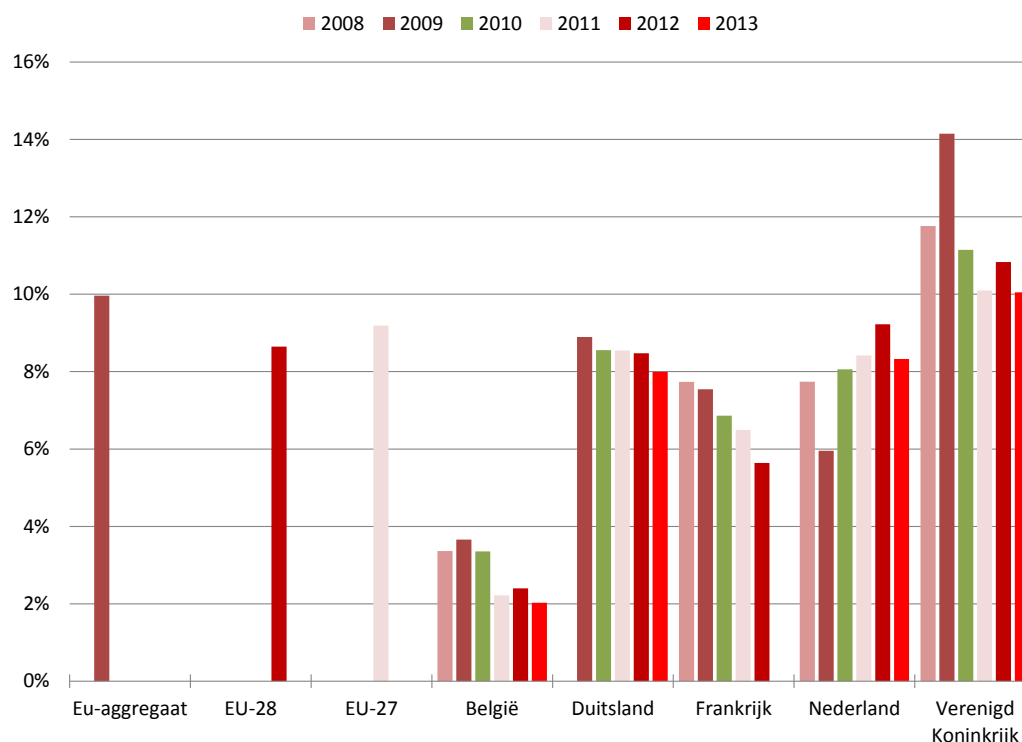

Bron: Eurostat – berekeningen Kmo-observatorium.

De oprichtingsgraad van bedrijven in de niet-financiële markteconomie was 3,59 % in 2013, tegenover 5,01 % in 2012.

In vergelijking met de buurlanden en voornaamste handelspartners Duitsland, Frankrijk en Nederland aan de ene kant, en het gemiddelde van Europa van de 27 of de 28 aan de andere kant, blijft dit een zwakke ratio.

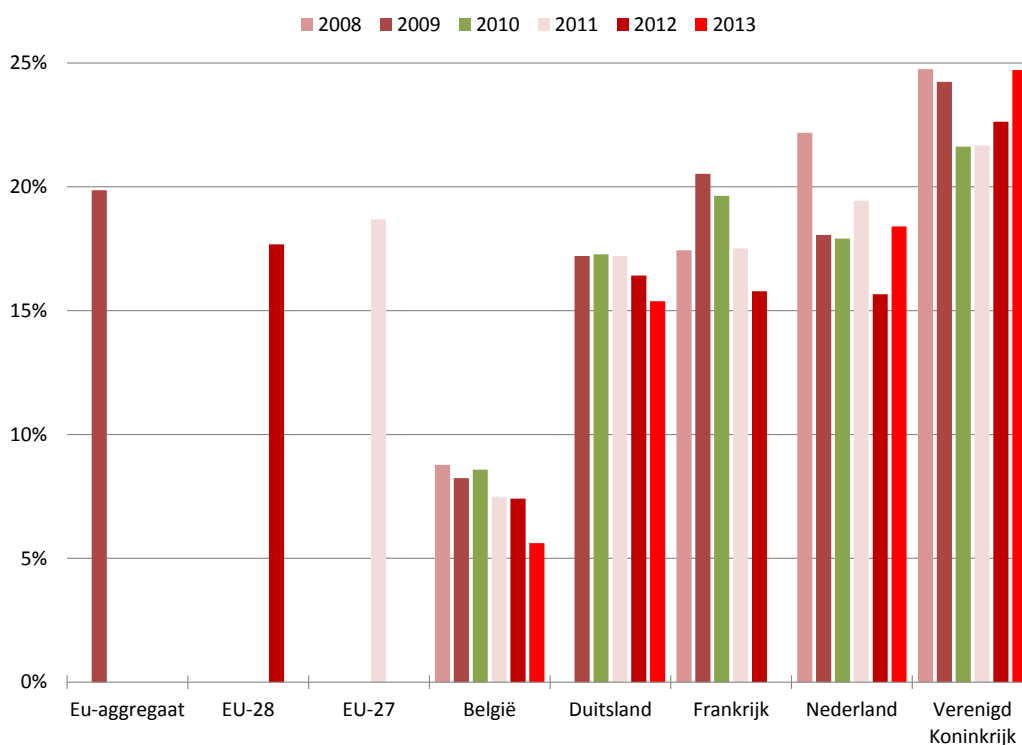
Grafiek 34. Stopzettingsgraad in de marktgestuurde niet-financiële economie (2008-2013)

Bron: Eurostat – berekeningen Kmo-observatorium.

De stopzettingsratio van niet-financiële bedrijven in de markteconomie ligt lager dan deze van de drie grootste handelspartners en van het Europese gemiddelde. De stopzettingsgraad was in 2012 in België 2,03 % en ook ongeveer 2 % in 2013, terwijl het gemiddelde percentage in de 28 lidstaten in 2012 uitkwam op 8,56 %.

Grafiek 35. Turbulentiegraad in de marktgestuurde niet-financiële economie (2008-2013)

Bron: Eurostat – berekeningen Kmo-observatorium

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

De zwakke oprichtingsgraad bij een lage stopzettingsgraad resulteert in een zwakke turbulentiegraad, die kleiner is dan deze van bijvoorbeeld Duitsland, Frankrijk en Nederland.

Tabel 16. Benchmark tussen België, de drie grootste handelspartners en het EU-gemiddelde

Indicator	Variabele	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
TEA – Total Early-stage Entrepreneurial Activity	België					
	Duitsland					
	Frankrijk					nb *
	Nederland					
		2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
EBOR – Established Business Ownership	België					
	Duitsland					
	Frankrijk					nm
	Nederland					
		2009/ 2008	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012
Oprichtingsgraad	België					
	Duitsland					
	Frankrijk					nm
	Nederland					

* nb: niet beschikbaar.

Uitleg bij de tabel: We geven een beeld van een reeks van kernindicatoren over de laatste vijf jaar. Groen duidt op een gunstig effect op de economie of op goede berichten vanuit verschillende hoeken en oranje en rood wijzen op een ongunstige effect of op slechte berichten vanuit verschillende hoeken.

Bron: Kmo-observatorium.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

4. Alle boordtabellen samen

Uitleg bij de tabellen. In elk van de vijf modules van de Boordtabel geven we met de beschikbare gegevens een beeld van een reeks kernindicatoren over de laatste vijf jaar.

- Groen duidt op een gunstig effect op de economie of op goede berichten vanuit verschillende hoeken;
- Oranje en rood duiden op een ongunstig effect of op slechte berichten vanuit verschillende hoeken.

Tabel 17. Boordtabel kmo-demografie

Indicator	Wijziging in %.				
	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
Voorraad btw-plichtige kmo's	2,3	2,1	1,2	3,1	2,4
Aantal kmo-faillissementen	6,9	3,3	11	-8,6	-8,9
Aantal opgerichte kmo's (alle sectoren)	3,4	-0,6	-2,7	30,8	-11,8
Aantal opgerichte kmo's (exclusief subsector "rechtskundige dienstverlening")	4,1	-3,4	-0,1	8,2	4,7
Verloop van de kmo-oprichtingsgraad (alle sectoren)					
Verloop van de kmo-stopzettingsgraad					

Bron: Kmo-observatorium.

Tabel 18. Boordtabel demografie van de zelfstandige ondernemers

Indicator	Wijziging in %.				
	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
Voorraad zelfstandigen	2,8	2,3	1,6	1,7	2,6
Aantal oprichtingen	5,4	3,3	-2,1	6,3	6,7
Aantal stopzettingen	8,1	5,3	12	14,1	-11,3
Aantal vrijstellingen van bijdragen	-12	0,3	19,3	-15,5	-38,7
Totale ontvangsten van sociale bijdragen	1,8	4	4,6	0,8	6,7

Bron: Kmo-observatorium.

Tabel 19. Boordtabel vrouwelijke ondernemerschap

Wijziging in %.

Indicator	Variabele	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
Werkzaamheidsgraad	vrouwen					
Voorraad zelfstandigen	vrouwen	2,9	3,2	2,7	3,0	3,0
Aantal oprichtingen	vrouwen	4,5	5,3	-0,6	7,4	5,8
Aantal stopzettingen	vrouwen	10,0	4,9	9,9	13,4	-8,7
Aandeel in de beslissingsor- ganen in 4 beroepsgroeperin- gen	vrouwelijke leden					
Aandeel in het BIV	vrouwelijke leden					
Aandeel in het BIBF	vrouwelijke leden					
Aandeel in de Psychologen- commissie	vrouwelijke leden					
Aandeel in het IBA	vrouwelijke leden	NVT *	NVT	0		

* niet van toepassing.

Bron: Kmo-observatorium.

Tabel 20. Boordtabel kernvariabelen

Wijziging in %.

Indicatoren	Variabele	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
Totale tewerkstelling in de bedrijven	micro-onder- nemingen	2,2	-0,1	-0,4	0,7	1,0
		0,2	-0,8	-1,4	-0,5	0,1
	kleine onder- nemingen	1,7	-0,3	-1,4	-0,9	0,4
Totaal toegestaan krediet voor niet-financiële vennootschap- pen		2,3	8,8	-3,3	-5,8	8,5
	kmo's	6,5	9,3	-0,4	-7,1	4,7
Totaal gebruikt krediet door niet-financiële vennootschap- pen		6,1	3,0	-2,1	-2,5	4,2
	kmo's	7,2	4,7	0,6	-4,7	4,4
Totaal bedrag aan krediet en waarborgen door de overheid ²³	drie gewesten	-39,0	-14,7	74,1	nm *	nm

* niet meegedeeld.

Bron: Kmo-observatorium.

23 Twee variabelen zijn hier opgenomen: "Government guaranteed loans" en "Government loan guarantees", respectievelijk het theoretisch bedrag van de geregistreerde kredieten en het theoretisch bedrag van de toegekende bedragen (gebruik).

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Tabel 21. Benchmark tussen België, de drie grootste handelspartners en het EU-gemiddelde

Indicator		2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
TEA – Total Early-stage Entrepreneurial Activity	België					
	Duitsland					
	Frankrijk					nm *
	Nederland					
		2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
EBOR – Established Business Ownership	België					
	Duitsland					
	Frankrijk					nm
	Nederland					
		2009/ 2008	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012
Oprichtingsgraad	België					
	Duitsland					
	Frankrijk					nm
	Nederland					

* niet meegedeeld.

Bron: Kmo-observatorium.

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Lijst van afkortingen

AD	Algemene Directie
b2c	Business to consumer
bbp	Bruto binnenlands product
BE	België
BPifrance	Banque Publique d'Investissement de France
btw	Belasting over de toegevoegde waarde
bvba	Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid
CKO	Centrale voor Kredieten aan Ondernemingen
DBRIS	Databank van de Algemene Directie Statistiek
DE	Duitsland
DG	Directorate General (Europese Commissie)
EBOR	Established Business Ownership Rate
e-commerce	Onlinehandel
EU	Europese Unie
Eurostat	Statistisch bureau van de Europese Unie
FOD	Federale Overheidsdienst
FR	Frankrijk
gcv	Gewone commanditaire vennootschap
GEM	Global Entrepreneurship Monitor
KBO	Kruispuntbank van Ondernemingen
kmo	Kleine of middelgrote onderneming
ko	Kleine onderneming
LUX	Groothertogdom Luxemburg
NACE	Nomenclatuur van de economische activiteiten
NBB	Nationale Bank van België
NL	Nederland
nv	Naamloze vennootschap
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PwC	PricewaterhouseCoopers
SBA	Small Business Act
TEA	Total Early-stage Activity
vof	Vennootschap onder firma
UCM	Union des Classes Moyennes
UNIZO	Unie van Zelfstandige Ondernemers
zko	Zeer kleine onderneming

Lijst van grafieken

Grafiek 1. Aantal kmo's en jaarlijkse groei	21
Grafiek 2. Sectorale verdeling van de kmo's in 2014 en 2015.....	22
Grafiek 3. Sectorale omzet in 2014 en 2015.....	23
Grafiek 4. Verdeling van het aantal ondernemingen volgens rechtsvorm.....	24
Grafiek 5. Verdeling kmo's volgens aantal werknemers.....	25
Grafiek 6. Aantal kmo-oprichtingen en groei per jaar.....	26
Grafiek 7. Verdeling rechtsvormen in 2008 en 2015.....	27
Grafiek 8. Oprichtings- , stopzettingen- en turbulentiegraad.....	28
Grafiek 9. Aantal faillissementen van kmo's en wijziging per jaar.....	29
Grafiek 10. Top 3 faillissementsgevoelige bedrijfstakken voor de kmo's.....	29
Grafiek 11. Faillissementen volgens ondernemingsgrootte (aantal werknemers).....	31
Grafiek 12. Aantal zelfstandigen en helpers.....	32
Grafiek 13. Zelfstandigen per type.....	33
Grafiek 14. Zelfstandigen volgens type van activiteit.....	34
Grafiek 15. Verdeling zelfstandigen per bedrijfstak.....	35
Grafiek 16. Oprichtingen en stopzettingen.....	36
Grafiek 17. Jaarlijkse instroom van zelfstandigen, volgens activiteitstype.....	37
Grafiek 18. Vrijstelling van sociale bijdragen.....	38
Grafiek 19. Ontvangen sociale bijdragen.....	39
Grafiek 20. Vrouwen onder de actieve bevolking (15 tot 64 jaar).....	41
Grafiek 21. Zelfstandigen, verdeling over mannen en vrouwen.....	42
Grafiek 22. Aantal oprichtingen per geslacht.....	43
Grafiek 23. Stopzettingen per geslacht.....	44

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Grafiek 24. Tewerkstelling in de privésector, volgens grootteklasse van de bedrijven.....	52
Grafiek 25. Verdeling van de omzet in de 4 grootste bedrijfstakken.....	54
Grafiek 26. Omzetgroei in de 4 grootste bedrijfstakken.....	55
Grafiek 27. Uitstaande kredieten.....	57
Grafiek 28. Bankkredieten voor Belgische niet-financiële vennootschappen.....	57
Grafiek 29. Verdeling gebruikt krediet volgens looptijd.....	58
Grafiek 30. Aandeel van de kredieten aan kmo's.....	59
Grafiek 31. Totale ondernemingsactiviteit in de vroege fase "TEA"	65
Grafiek 32. Graad van eigenaarschap van gevestigde ondernemingen "EBOR"	66
Grafiek 33. Oprichtingsgraad in de marktgestuurde niet-financiële economie (2008-2012).....	67
Grafiek 34. Stopzettingsgraad in de marktgestuurde niet-financiële economie (2008-2013).....	68
Grafiek 35. Turbulentiegraad in de marktgestuurde niet-financiële economie (2008-2013).....	68

Lijst van tabellen

Tabel 1. Definitie van kleine en middelgrote onderneming (kmo).....	15
Tabel 2. Synthese van de voornaamste indicatoren van de kmo-demografie.....	31
Tabel 3. Aantal zelfstandigen volgens leeftijd en aandelen in %.....	35
Tabel 4. Synthese van de belangrijkste indicatoren voor de module “demografie van de zelfstandige ondernemers”	39
Tabel 5. Totale voorraad vrouwelijke zelfstandigen, oprichtingen en stopzettingen (jaarlijks), volgens de activiteiten nomenclatuur van het RSVZ.....	45
Tabel 6. Aantal zelfstandigen, actieve en werkzame bevolking en verschillende ratio's, volgens geslacht.....	47
Tabel 7. Verdeling man-vrouw in vier beslissingsorganen.....	49
Tabel 8. Verdeling man-vrouw van de leden en stagiairs van vier beroepsorganisaties.....	50
Tabel 9. Synthese van de voornaamste indicatoren van het vrouwelijke ondernemerschap.....	51
Tabel 10. Top 5 van de privé-tewerkstelling.....	53
Tabel 11. Toegestane bankkredieten.....	56
Tabel 12. Financieringsinstrumenten van de overheid voor de kmo's.....	60
Tabel 13. Synthese van de voornaamste indicatoren: enkele kernvariabelen uit het bedrijfsleven.....	61
Tabel 14. Verdeling van de ondernemingen in 2015.....	64
Tabel 15. Groei van de verschillende ondernemingstypes (2015 t.o.v. 2014).....	64
Tabel 16. Benchmark tussen België, de drie grootste handelspartners en het EU-gemiddelde.....	69
Tabel 17. Boordtabel kmo-demografie.....	71
Tabel 18. Boordtabel demografie van de zelfstandige ondernemers.....	71

"De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België."

Tabel 19. Boordtabel vrouwelijke ondernemerschap.....	72
Tabel 20. Boordtabel kernvariabelen.....	72
Tabel 21. Benchmark tussen België, de drie grootste handelspartners en het EU-gemiddelde	73

Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel
Ondernemingsnummer: 0314.595.348
<http://economie.fgov.be>